

Наръчник

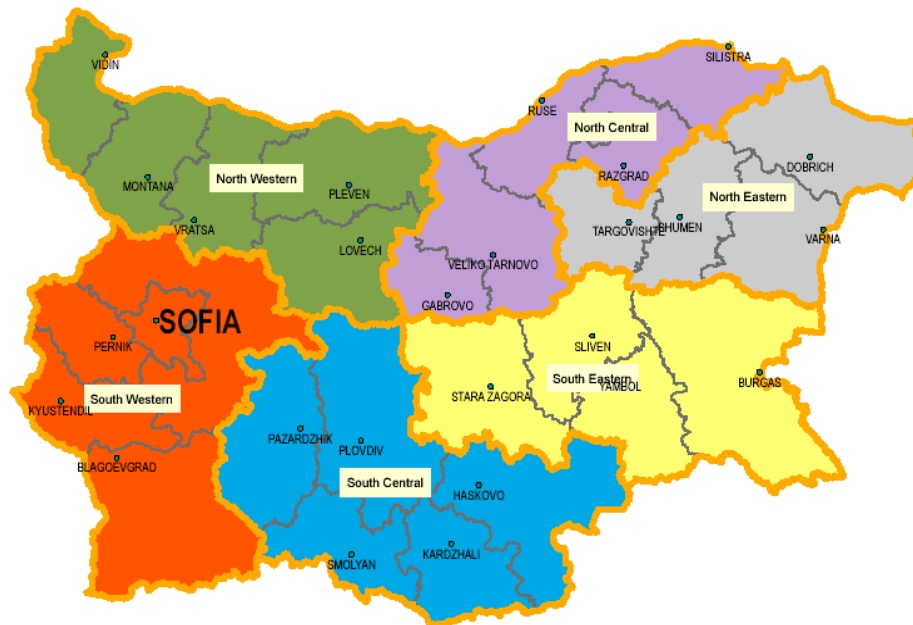
за

Областно планиране на социалните услуги
с участието на всички заинтересовани страни

СВИТЪК 1:

Моделът на планиране с участие

*Наръчникът е разработен от екип на УНИЦЕФ
с финансовата подкрепа на правителствата на Кралство
Холандия и Кралство Белгия.*

Екип:

Ралица Сечкова (концепция и цялостна редакция)

Венелина Богданова

Надежда Денева

Милена Харизанова

Минко Велков

С благодарност към МТСП за представянето на националните приоритети в развитието на социалните услуги (Параграф 1.1.)

София, април 2010

Въведение

Новите тенденции в развитието на социалните услуги в България

В съответствие с националните и европейските приоритети в социалното развитие България се обръща сериозно към политиките на социално включване, усилено разработва инициативи и внедрява социални услуги, които са насочени към уязвими групи, деца и семейства в риск. Последователната практика на децентрализация намери израз и във въвеждането на регламентите и практиката на договаряне на социалните услуги с частни доставчици. Разработени са различни услуги в страната, целящи превантивни мерки, а също така и алтернативи на институционализирането, базирани на семейството и на общността. При разработването на тези услуги доскоро се разчиташе главно на местния капацитет на общината да планира, идентифицира и разработва алтернативни услуги. Твърде често то се прави без задълбочен анализ на ситуацията и адекватен процес на планиране, което на свой ред води до неравномерно разпределение на услугите в страната. А това означава, че на потенциални бенефициенти все още не са осигурени равни възможности за достъп до необходимите социални услуги и подкрепа. Някои общини и региони очевидно са по-напреднали от други, а в много случаи силно нуждаещи се общини почти нямат какво да предложат на хората и общностите в риск.

Промените в Закона за социалното подпомагане

За да се преодолее дисбалансът в развитието на услугите и да се осигури равен достъп до качествени социални услуги на хората от рисковите групи е необходимо дългосрочно стратегическо планиране на областно ниво, което да включи всички общини. Затова, през 2010 г. са приети промени в Закона за социалното подпомагане, с които се въведе задължението всички областни администрации да разработят и приемат областни стратегии за развитието на социални услуги за период от 5 години (2011-2015). В унисон с утвърдената областна стратегия, Общинските съвети ще приемат стратегии и годишни планове за развитието на социалните услуги на общинско ниво. По този начин се гарантира разкриването на социални услуги, които да отговорят на конкретните потребности на хората от целевите групи не само на територията на общината, но и в областта. Въвеждането на регионалния (областния) принцип на планиране и развитие на социални услуги ще стимулира инициативността и ще създаде условия за максимална гъвкавост при получаването на икономически по-изгодни, финансово обосновани и по-достъпни за по-широк кръг потребители социални услуги.

Пилотният модел на УНИЦЕФ за планиране с участие

През 2009 г. УНИЦЕФ апробира модел на областно планиране на социалните услуги с участието на всички заинтересовани страни в три пилотни области – Русе, Видин и Перник. В резултат са разработени цялостни подробни Областни стратегии за развитие на социалните услуги и мерките за социално включване в тези области, които са гласувани от Областните съвети за развитие в Русе (16 декември 2009), Видин (5 март 2010) и Перник (17 март 2010).

Както предварително беше заложено в проектите за областно планиране, в процеса на работата на УНИЦЕФ в пилотните области се формира **модел на планиране с участие** – с разработена и апробирана методика, подходи и инструменти, които могат да бъдат приложени в други области в страната, а добрите практики – да се мултиплицират в национален обхват. На основата на успешните резултати от планирането в пилотните области беше постигната

договореност с Министерството на труда и социалната политика (МТСП), Агенцията за социално подпомагане (АСП), УНИЦЕФ ще окаже подкрепа на областните администрации и общините в предстоящото областно планиране на социалните услуги в национален мащаб. Трите пилотни области, в които вече са приети областни стратегии за социалните услуги, също ще се включат в процеса, за да споделят своя опит с останалите 25 области, за които това предизвикателството предстои през 2010 година.

Прилагането на модела на планиране с участие ще следва **няколко основни цели**:

- Да повиши капацитета на заинтересованите страни на областно и общинско ниво за осъществяване на процес на планиране с участие;
- Да допринесе за създаването на качествен продукт – изработване и приемане на цялостни, интегрирани областни стратегии за развитие на социалните услуги, които в по-голяма степен да съответстват на стандартите и критериите за качество на една дългосрочна стратегия за секторна политика за социално включване;
- Да допринесе за по-широкото популяризиране, разбиране и приемане на дългосрочните национални приоритети в развитието на социалните услуги, които съответстват на съвременните стандарти за грижа в интерес на клиента;
- Да допринесе за подобряване на качеството на социални услуги и улесняване на достъпа до услуги и социална подкрепа на рисковите групи в национален обхват.

Цели и съдържание на наръчника за планиране с участие

Този наръчник отразява обобщения опит от областното планиране с участието на всички заинтересовани страни осъществено в трите пилотни области. Той е предназначен за ползване при планирането в останалите 25 области, както при

обучението на областните оперативни екипи, така и от всички участници в процеса – големите неформални областни групи, териториалните и тематичните работни групи.

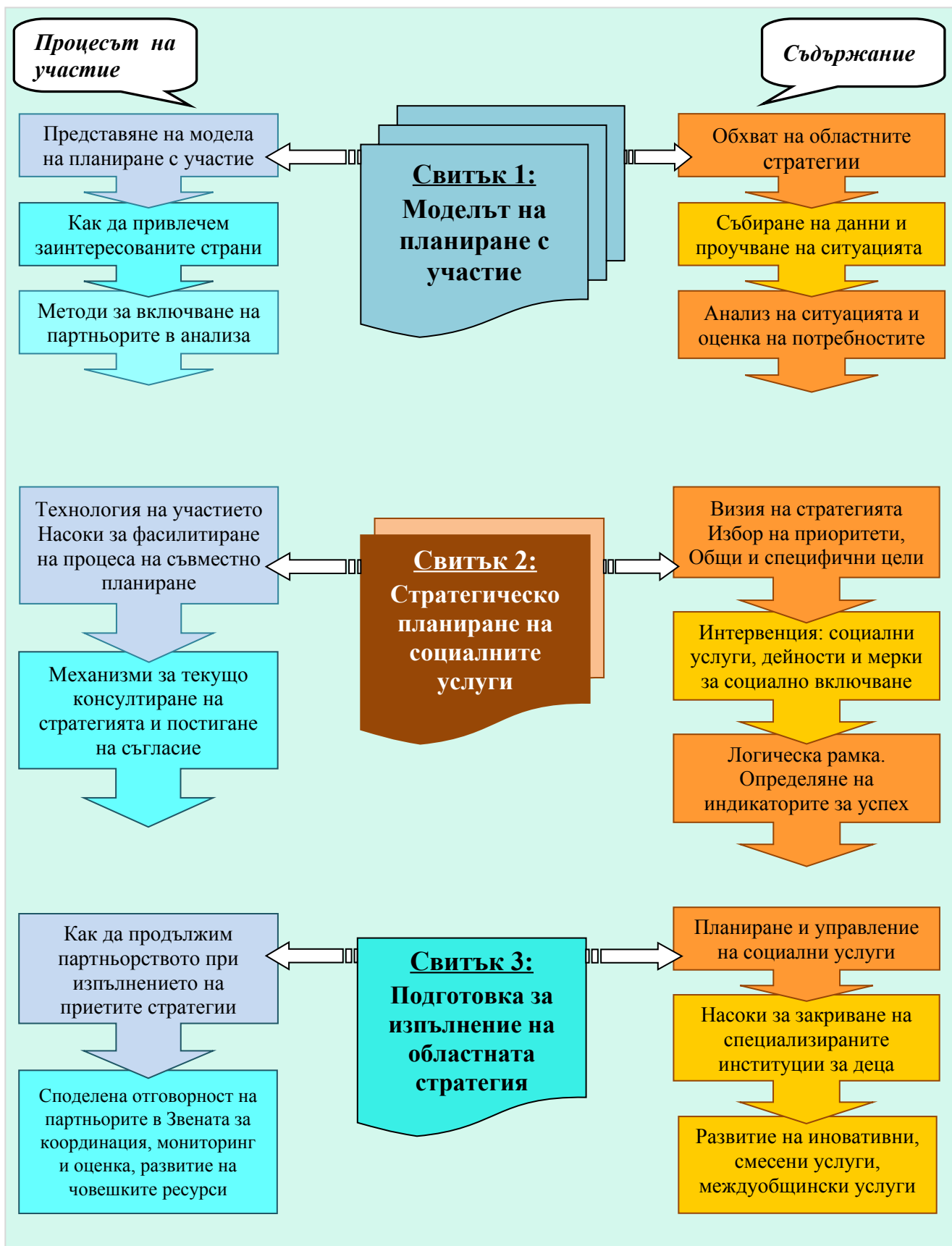
Съдържанието на трите свитъка с включените приложения и примерни формуляри е изцяло практически ориентирано към предстоящите задачи на участниците в планирането на социалните услуги в 25-те области през 2010 година.

Известно е, че повечето основни теми, засегнати в Наръчника, са обект на дългогодишни и нерядко ожесточени теоретични спорове. Тонове научни трудове и изследвания са изписани по въпросите на стратегическото планиране, социалното изключване/включване, дефинирането на рисковите фактори и уязвими групи, участието и постигането на обществен консенсус за социалните политики и услугите. Този наръчник няма за цел да влиза в теоретичен дебат по моделите на стратегическото планиране или по концепциите за социално включване. Текстовете в наръчника са изцяло практически ориентирани и малкото теоретични концепции и определения, включени в него, са използвани единствено за разяснение на практическите задачи на участниците в планирането.

Целите на наръчника са:

- да улесни практическата работа на представителите на различните заинтересовани страни, пряко ангажирани в областното планиране и разработването на стратегии за развитието на социалните услуги;
- да спомогне за уеднаквяване на подходите и стъпките за стратегическото планиране на социалните услуги във всички области в страната;
- да съдейства за постигане на съпоставимост на разработените стратегии във всички области в страната по отношение на техния обхват, пълнота и цялостност, структура и степен на детайлизиране, формат на индикаторите за напредък в постигането на целите и очакваните резултати.

Пътеводител в структурата на Наръчника

Прилагането на единни подходи на планиране с участието на всички заинтересовани страни, представени в Наръчника, ще допринесат за постигането на резултати от ключово значение за развитието на социалните политики:

⇒ Първо, **съответствие** на областните стратегии на националните и европейските приоритети в сферата на социалните услуги;

⇒ Второ, **синхрон и съпоставимост** на разработените областни стратегии, с което ще се очертае цялостна картина на потребностите и предвидените социални услуги и мерки за социално включване в национален мащаб.

Свитък 1: Моделът на планиране с участие

Съдържание

Въведение.....	3
Свитък 1: Моделът на планиране с участие.....	7
1 Защо е необходимо областно планиране на социалните услуги.....	9
1.1 Националните приоритети в социалните услуги.....	9
1.1.1 Съвременните предизвикателства в развитието на социалните услуги.....	9
1.1.2 Новите изисквания за областно планиране.....	11
1.2 Цели и ползи от областното планиране.....	12
1.2.1 Цели.....	12
1.2.2 Ценности и принципи при планирането и предоставянето на социални услуги.....	13
1.2.3 Очакван ефект и въздействие.....	14
2 Обхват на областните стратегии за социалните услуги.....	15
2.1 Времева рамка и териториален обхват.....	15
2.1.1 Период за планиране.....	15
2.1.2 Териториален обхват.....	15
2.2 Съдържание и фокус.....	17
2.2.1 Обхват на рисковите групи.....	18
2.2.2 Видове социални услуги.....	19
3 Процесът на планиране с участие.....	21
3.1 Предимства и ползи.....	21
3.2 Принципи и подходи.....	21
3.3 Участници в областното планиране – обхват и роли.....	23
3.3.1 Заинтересовани страни.....	23
3.3.2 Как да мобилизираме широко участие в областното планиране.....	24
3.3.2.1 Първи анонси към широкия кръг заинтересовани страни.....	24
3.3.2.2 Екипи и работни групи.....	25
3.3.3 Мотивацията за участие на заинтересованите страни.....	26
3.3.4 Включване на децата и рисковите групи в консултирането на стратегиите.....	27
3.4 Основни етапи в процеса на планиране във всяка област.....	28
4 Проучване на нуждите и анализ на ситуацията.....	34
4.1 Методика на проучването.....	34
4.1.1 Цели и обхват на проучването.....	34
4.1.2 Методи и инструменти.....	35
4.1.2.1 Събиране на информация и статистически данни.....	36
4.1.2.2 Създаване на база данни.....	37

4.1.2.3 Възможни методи за проучване и анализ.....	38
4.1.3 Резултати – аналитичен доклад с изводи и препоръки.....	38
4.2 Как да организираме проучване с участието на заинтересованите страни	40
4.3 Рискови фактори и рискови групи.....	44
5 ПРИЛОЖЕНИЯ: Свитък 1.....	46
5.1 Използвани съкращения (абривиатури).....	46
5.2 Аналитични материали.....	47
5.2.1 Приложение А1: Определяне на потребностите на деца и семейства в риск.....	47
5.2.2 Приложение А2: Функции на държавни и местни институции по отношение на развитието на социални услуги.....	49
5.2.3 Приложение А3: Насоки за оценка на финансовите ресурси на общините.....	54
5.3 Формуляри и образци за анализа на ситуацията	54
5.3.1 Приложение В1: Карта за статистическа информация по общини.....	54
5.3.2 Приложение В2: Данни за профила на общината.....	59
5.3.3 Приложение В3: Карта за персонала в общинска администрация.....	61
5.3.4 Приложение В4: Карта за персонала на ДСП.....	61
5.3.5 Приложение В5: Карта – описание на социална услуга.....	63
5.3.6 Приложение В6: Примерна структура - анализ на ситуацията в община.....	66
5.3.7 Приложение В7: Примерна структура на аналитичния доклад в област.....	66
5.3.8 Приложение В8: Примерен дневен ред за обсъждане на аналитичен доклад.....	70
5.4 Документи, включени само в електронен вариант.....	70
5.4.1 Стратегически документи и аналитични разработки.....	70
5.4.2 Образци и инструменти за ползване при областното планиране.....	71

1 Защо е необходимо областно планиране на социалните услуги

1.1 Националните приоритети в социалните услуги

1.1.1 Съвременните предизвикателства в развитието на социалните услуги

Социалните услуги играят жизнено важна роля както за процеса на превенция, така и за процеса на социалното включване. Застаряването на населението, промените в състава на домакинствата и нарасналото участие на жените на пазара на труда са предпоставка за повишено предлагане на широкообхватни услуги, както грижа за непрекъснато повишаване на тяхното качество. Нуждата от тези социални услуги е нараснала повече от всякога, поради продължаващата финансова и икономическа криза. Като инструмент за разрешаване на различни неблагоприятни ситуации, социалните услуги трябва да бъдат разнообразни и индивидуализирани, планирани и предоставени посредством интегриран подход.

Отговорността за организирането и предоставянето на услугите остава на публичните власти, в това число на регионално и местно ниво. Повече от всичко, социалните услуги са основани на принципа на солидарността и до голяма степен са зависими от публичното финансиране, така че да осигурят равенство на достъпа, независимо от имуществото и доходите. Достъпът до качествени социални услуги осигурява на социално изключените хора подобри възможности за активно участие в обществения живот и на пазара на труда.

С промените в Закона за социално подпомагане и в Правилника за неговото прилагане се създаде законовата рамка за разработването и изпълнението на областни и общински стратегии за развитие на социални услуги, като инструмент за по-тясна връзка между равния достъп, качеството и финансовата устойчивост на социалните услуги и обвързване на развитието им с адекватни финансови ресурси.

Социалната превенция и подкрепящите услуги за хората в неравностойно положение, посредством индивидуализирана подкрепа, са предпоставка за по-лесно преодоляване на неблагоприятната социална ситуация, в която се намират, улесняват тяхната реинтеграция в обществото и повишават работоспособността им. Секторът на социалните услуги винаги е създавал широко поле за заетост в България и в останалите страни на Европейския съюз и има значителен принос за създаването на работни места, особено за жените и възрастните работещи. Сред тях има както високо квалифицирани работници, така и работници с недостатъчна квалификация. развитието на социалните услуги ще става все по-важно, както по отношение на предлагането на нови възможности за заетост, така и за подобряване на възможностите за социално включване на уязвимите общности.

През последните години в България са разработени и се изпълняват редица **национални стратегически документи**, регламентиращи развитието на социалните услуги. Един от приоритетите в програмата на правителството са мерките за борба със социалното изключване и за приобщаване на лицата, които имат най-малък достъп до пазара на труда и до обществото, чрез осигуряване на по-добър достъп до социални услуги.

Сред основните стратегически приоритети на Министерството на труда и социалната политика, заложи в **Стратегическия план на МТСП за 2009–2013 година**, е осигуряването на устойчивост, качество и достъпност на социалните услуги чрез:

- Въвеждане на регионален принцип на развитие на социалните услуги на базата на анализ на потребностите на местните общности;
- Приоритетно развитие и увеличаване броя на предлаганите социални услуги в общността, подобряване на тяхното качество, гарантиране на стабилност и финансова устойчивост на социалните услуги, както и на процеса на деинституционализация;
- Ежегодно актуализиране на финансовите стандарти за социалните услуги, делегирана от държавата дейност;
- Разработване и прилагане на механизъм за предоставяне на комплексни социални услуги;
- Увеличаване на броя на ползвателите на социални услуги, в т.ч.: домашен социален патронаж (вкл. социални кухни) в отговор на базови потребности от храна и грижа, особено на хората в планинските, малките и отдалечените от областните центрове населени места; услуги в подкрепа на семействата с деца; услуги, насочени към превенция на рисковете в семейството; комплексни социални услуги за преодоляване на рисковете от отпадане от образователната система, както и рисковете пред здравословното развитие на децата.

Стратегическите приоритети и оперативните цели в Стратегическия план на МТСП за 2009 – 2013 година са в съответствие със заложените цели в:

1. Програма на Правителството на Европейското развитие на България – 2009–2013 г.;
2. Стратегия за децентрализация и програма за изпълнение на стратегията за децентрализация;
3. Национален доклад на Република България по стратегиите за социална закрила и социално включване 2008 - 2010 г.;
4. Национална стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България”;
5. Стратегия за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008-2015;
6. Национална стратегия за детето 2008–2018 г.;
7. Национална програма за закрила на детето за 2010 година;
8. Национална стратегия за демографско развитие на Република България 2006–2020 г.

През последните години социалните услуги в България се развиват изключително бързо. Все повече са новоразкритите социални услуги в общността в отговор на потребностите на различни групи уязвими лица. Въпреки това, предизвикателствата в сектора остават големи. От 2003 г. социалните услуги са децентрализирани и водеща роля за разкриването им имат общините. До настоящия момент разкриването им не е обвързано с изискването общините да извършват обстоен анализ на потребностите от един или друг вид социални услуги, в зависимост от нуждите на целевите групи. От друга страна, до момента не е наличен задължителен минимален пакет от социални услуги, които общините да разкриват или в случай, че разкриването им е икономически неизгодно, да договарят ползването им от нуждаещите се на територията на друга община.

Това доведе до неравномерното развитие на социалните услуги, което до голяма степен ограничава достъпа до подходящи социални услуги на една част от лицата. АСП разполага с точни данни за броя на лицата, които са кандидатствали и са одобрени да бъдат настанени в специализирана институция. Въпреки че тези данни не посочват колко са реално нуждаещите се от постоянни грижи лица, те са индикатор за това, че потребностите от социални услуги са изключително големи. Отново по данни на АСП, значителна част от капацитета на социалните услуги в общността остава неизползван. Това налага извършването на обстоен анализ за

проучване на нуждите от социални услуги, които да са достъпни за всички и възприемането на регионален подход при планирането и разкриването им.

1.1.2 Новите изисквания за областно планиране

Промените в Закона за социално подпомагане (ЗСП) и в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане (ППЗСП), приети през 2010 г. имат за цел осигуряването на равен достъп до качествени социални услуги на хората от рисковите групи. Във връзка с прилагането на новия подход за регионално планиране в тези нормативни актове са регламентирани задълженията на областния управител и на общинския съвет за организиране на разработването на стратегии за развитието на социалните услуги на съответно на регионално и на общинско ниво.

С промените в нормативната уредба се регламентират и координиращите функции на АСП в планирането и развитието на социалните услуги. **АСП и нейните териториални структури** – регионалните дирекции за социално подпомагане (РДСП) и дирекциите „Социално подпомагане” (ДСП) на практика изпълняват социалната политика и притежават експертиза за потребностите на хората в риск, за цялостния процес на предоставяне на социалните услуги и за контрол по отношение на тяхното качество. Поради това те ще бъдат водещ партньор при разработването на съответните стратегии и планове на областно и общинско ниво.

Законът за социално подпомагане и правилникът за прилагането му (ППЗСП) регламентират **новите задължения на областните управители** да организират разработването на стратегия за развитие на социалните услуги на областно ниво въз основа на анализ на потребностите от социални услуги във всяка община на територията на областта.

В процеса на планиране се изисква **участието на представители** на всяка община на територията на областта, РДСП, регионалния инспекторат по образованието (РИО на МОМН), Районния център по здравеопазване (РЦЗ), Регионалната служба за заетост (РСЗ), юридически лица с нестопанска цел, работещи в областта на социалните услуги и други заинтересовани органи, лица и организации, имащи отношение към развитието на социалните услуги. Анализът на ситуацията се разработва от съответните общини с участието на дирекциите „Социално подпомагане” и обществените съвети и се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Стратегията за развитие на социалните услуги на областно ниво обхваща 5-годишен период и включва:

1. Анализ на потребностите от социални услуги на общинско и областно ниво по следните показатели:
 - а) видове социални услуги;
 - б) качество на социалните услуги;
 - в) целеви групи;
 - г) възможност на общините за финансиране на социални услуги;
 - д) капацитет за предоставяне на социални услуги;
 - е) взаимодействие с други услуги в областта на образованието, здравеопазването, пазара на труда и други;
 - ж) достъпност и устойчивост на социалните услуги;
 - з) участие на гражданското общество, доставчиците на социални услуги и самите потребители в развитието на социалните услуги;
 - и) други важни за развитието на социалните услуги фактори.
2. Описание на предизвикателствата, стратегическите цели и необходимите дейности в областта на социалните услуги;
3. Вид и брой на социалните услуги, предоставяни в специализирани институции, които се планира да бъдат закрити;
4. Ресурсно обезпечаване;
5. Резултати и индикатори за изпълнение;
6. Механизъм за участие на гражданското общество, доставчиците на социални услуги и самите потребители в дейностите по стратегията;
7. Механизъм за периодичен преглед и за актуализиране на стратегията;
8. Отговорни за изпълнението, координацията и контрола органи.

Областният управител утвърждава стратегията след съгласуване с областните съвети за развитие и регионалните дирекции за социално подпомагане. Въз основа на утвърдената областна стратегия кметовете на всяка община организират разработването на стратегия за развитие на социалните услуги на общинско ниво, която се приема от общинския съвет. В разработването ѝ участват представители на ДСП, обществените съвети за социално подпомагане и други заинтересовани органи, лица и организации, имащи отношение към развитието на социалните услуги и към реализацията на хоризонталните политики и мерки за преодоляване на социалното изключване.

Областният управител утвърждава стратегията след съгласуване с областните съвети за развитие и регионалните дирекции за социално подпомагане.

На базата на общинската стратегия, по предложение на кмета на общината и след съгласуване с дирекция „Социално подпомагане” и обществения съвет, Общинският съвет ежегодно в срок до 30 април приема годишен план за развитие на социалните услуги на общинско ниво. Планът се предоставя на изпълнителния директор на АСП в 14-дневен срок от неговото приемане чрез регионалната дирекция за социално подпомагане. Всяко предложение до изпълнителния директор на АСП за разкриване, промяна на вида и/или капацитета или за закриване на социална

Въвеждането на регионалния принцип на планиране и развитие на социални услуги има за цел да стимулира инициативността и да създаде условия за максимална гъвкавост на икономически по-изгодни, финансово обосновани и по-достъпни социални услуги.

По този начин се създават нормативни гаранции, че социалните услуги са достъпни, ефективни и отговарят на реалните потребности на общността.

услуга, делегирана от държавата дейност, задължително следва да бъде в съответствие с годишния план за развитие на социалните услуги на съответната община.

1.2 Цели и ползи от областното планиране

През последните години социалните услуги в България са развивани на общинско равнище. Този подход осигурява потенциал за създаването на услуги колкото се може по-близо до бенефициентите, но той не винаги е ефикасен, както по отношение на бенефициентите, така и по отношение на тяхната икономическа ефикасност. Зависимостта на общината от административния си капацитет и икономическия си потенциал поставя гражданите на малките и неразвити общини в неблагоприятно положение в сравнение с гражданите на по-големите и по-добре развитите общини. От друга страна, има такива социални услуги, чийто естествен обхват е по-широк от общинския – т.е. междуобщински или регионален – и такива услуги биха били икономически по-ефикасни само на такова равнище. Съществуващите социални услуги рядко са синхронизирани и обвързвани (не само помежду си, но и с образователната, здравната и другите свързани системи), така че да отговорят комплексно на потребностите на населението.

1.2.1 Цели

В отговор на идентифицираните проблеми в развитието на социалните услуги, стратегическото планиране на областно ниво, което ще се осъществи в национален мащаб през 2010 г. трябва да постигне следните цели:

- Съответствие на социалните услуги с реалните потребности на рисковите групи, за които са предназначени;
- Преодоляване на неравномерността в развитието на социалните услуги в отделните общини/територии;

- Ефективност на мрежата от услуги и оптимизиране на използването на ресурсите (финансови и човешки ресурси, материална база и социална инфраструктура);
- Развитие на междусекторното сътрудничество и взаимодействие за намиране на устойчиви решения за стимулиране на социалното включване на уязвимите общности и рисковите групи във всяка област и всяка община;
- Планиране на услуги, обхващащи територията на цялата област или на две и повече общини, които да решават специфични проблеми на рискови групи и изключени общности, които надхвърлят възможностите на отделните общини.

Новите областни стратегии за развитие на социалните услуги следва да не са механичен сбор от общински стратегии, а цялостно съгласувано предназначение на интервенциите в социалната сфера със специален фокус върху социалните услуги, разглеждани в широкия контекст на хоризонталните политики за социално включване на областно и общинско ниво.

1.2.2 Ценности и принципи при планирането и предоставянето на социални услуги

Разработваните областни стратегии утвърждават следните **ценности и принципи** при планирането и предоставянето на социални услуги:

- Недискриминация, обществена солидарност и толерантност към всички социални групи;
- Зачитане на човешките права и съответствие на социалните услуги с международно признатите права на човека и права на детето;
- Водещи интереси на детето и потребителите при планиране и предоставяне на социални услуги;
- Съответствие с реалните нужди на групите в риск и планиране на гъвкави социални услуги, съобразени с конкретните нужди и потребности на потребителите;
- Равен достъп до услуги за всички рискови групи и уязвими общности, живеещи на територията на областта;
- Насърчаване на услугите в общността и ползване на услуги от резидентен тип само в краен случай;
- Ефективност и ефикасност на социалните услуги и партньорствата;
- Иновативност и гъвкавост при определянето на съдържанието на планираните услуги и мерки;
- Прозрачност и отчетност при планирането и усвояването на финансовите средства;
- Изграждане на мрежа от партньорства на местно ниво, с участието на всички заинтересовани страни;
- Осигуряване на подкрепа на персонала за развитие на професионалната квалификация и умения в съответствие с новите изисквания и стандарти.

Основна ценност за областните стратегии за социалните услуги е всяко човешко същество със своята уникалност на възможностите за реализация, без значение на етническа принадлежност, пол, увреждане, възраст, социално положение.

Не на последно място, областните стратегии задължително ще следват принципите на законосъобразност и обвързаност с нормативната уредба на Република България – Конституция, Семейен кодекс, Кодекс на труда, Наказателен кодекс, Закон за закрила на детето, Закон за социално подпомагане, Закон за местното самоуправление и местната администрация,

Закон за интеграция на хората с увреждания, Закон за закрила от дискриминация и др., както и съответните подзаконови нормативни актове.

1.2.3 Очакван ефект и въздействие

Мащабното координирано усилие на всички заинтересовани страни за дългосрочно стратегическо планиране във всички области в страната ще създаде условия за цялостно въздействие на ниво секторна политика в сферата на социалните дейности и социалното включване на уязвими рискови групи и общности.

Следвайки подходите на планиране с участие, МТСП, АСП, УНИЦЕФ, областните и общинските администрации и всички местни партньори ще разработят адекватни и конкретни областни стратегии, стъпили на реалните потребности и възможности на всяка община и област.

По този начин, от новите областни стратегии за социалните услуги се очаква да допринесат за постигането на качествени промени в развитието на социалните услуги в национален мащаб чрез:

a) Засилване на политиките на социално включване и структуриране на процеса на и деинституционализация на грижите за децата в страната;

b) Синхронизиране на визията за развитието на социалните услуги на всички нива – общинско, областно и национално – в общия контекст на секторните политики за социално включване;

c) Съответствие на областните стратегии на националните и европейските приоритети в сферата на социалните услуги;

d) Финансова ефективност на социалните услуги и съответствие на реалните потребности на рисковите групи;

e) Подобряване на процеса на планиране, при което заинтересованите страни във всяка област могат да се възползват от предимствата на апробирания модел на планиране с участие и в други сфери на дейност;

f) Съпоставимост на разработените областни стратегии в резултат от прилагането на единни подходи на планиране с участие, с което ще се очертае цялостна картина на потребностите и предвидените социални услуги и мерки за социално включване в национален мащаб.

g) Осигуряване на актуална информация и детайлизирана картина на проблемите и потребностите от социални услуги. Тя може да послужи като адекватна основа за национално планиране на интервенциите и инвестициите в сектора социални услуги и мерките за социално включване през следващия планов период на оперативните програми на ЕС след 2013 година.

2 Обхват на областните стратегии за социалните услуги

Новите областни стратегии ще бъдат разработени в съответствие с националните приоритети в развитието на социалните услуги и преди всичко ще бъдат насочени към деинституционализация на грижите за деца и възрастни, приоритетно развиване на услуги в общността и намаляване на резидентната грижа, социално включване, продължаване на процеса на децентрализация на услугите. От система от специализирани институции, които предлагат универсален отговор на различните потребности и проблеми на хората, се преминава към създаване на социални услуги в общността, които индивидуализират подхода към индивидите и групи в риск и целят интегрирането им в социалните общности.

2.1 Времева рамка и териториален обхват

2.1.1 Период за планиране

В съответствие с предписанията на ППЗСП, **областните стратегии** ще обхващат **период от 5 години – от 2011 до 2015 година** включително, което предполага последователност и дългосрочност на интервенцията за реализацията на избраните стратегически приоритети и общи цели.

Общинските стратегии, приети за изпълнението на областната стратегия на територията на всяка община, обхващат същия планов период от 5 години. **Годишните оперативни планове на общините** се разработват и приемат от Общинските съвети най-късно до месец април през съответната година.

Във **времевия график** за изпълнението на всяка областна стратегия ще се заложи конкретен оперативен план за действие през първите две години 2011-2012 година. През **2012 г.** се предвижда **междинна оценка на напредъка** в изпълнението на целите на стратегията и на базата на направените заключения и препоръки ще се извършва оперативно препланиране за следващия тригодишен период (2013-2015).

Паралелно с изпълнението на планираните дейности, през втората половина на 2015 г. ще се разработват областните стратегии за следващия петгодишен период – от 2016 до 2020 година включително. За тази цел е необходимо още в средата на 2015 г. да се извършат **цялостни оценки за постигнатото въздействие на областните стратегии** до този етап от изпълнението, които да осигурят необходимите анализи на добрите практики и научените уроци, изводи, заключения и препоръки като основа за планирането на следващите областни стратегии.

2.1.2 Териториален обхват

Разработваната областна стратегия и планираната интервенция очертава общата картина на развитието на мрежа от социални услуги на областно и общинско ниво през следващите пет години и се конкретизират стратегическите и оперативните приоритети на областно и общинско ниво и видовете услуги, които ще се развиват в областта. Изборът на приоритетите е

Областните стратегии за развитие на социалните услуги обхващат:

- ⇒ **Период от 5 години (2011 – 2015)**
- ⇒ **Всички общини и населени места в територията на областта**
- ⇒ **Всички рискови групи - уязвими общности, деца и хора в риск от всички възрастови групи**

основан на остротата на проблемите и наличните ресурси във всяка община в рамките на областта.

По отношение на **териториалния обхват** всяка областна стратегия включва:

а) Социални услуги, разкривани самостоятелно в отделните общини:

Такива са социалните услуги развивани като държавно делегирани дейности в съответствие с методиките и предписанията в ППЗСП, например като центрове за обществена подкрепа (ЦОП), центрове за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ) за деца и/или възрастни с увреждания, дневни центрове за възрастни с увреждания или стари хора и т.н. Освен това в стратегиите се очертава бъдещото развитие на общинските социални дейности (като домашен социален патронаж, социални трапезарии), планират се иновативни услуги, развивани от НПО или от общините, които да отговорят на идентифицираните потребности на специфични рискови групи.

Областната стратегия задава както областната рамка, така и параметрите на социалните услуги и хоризонтални мерки за социално включване във всяка от общините на територията на областта.

б) Други социални дейности и инициативи в общините:

Тук се разглеждат и други дейности на общините и местните партньори, които имат различен фокус, но изпълняват и определени социални функции, съвпадащи частично с дейности, изпълнявани в рамките на някои социални услуги. Такива са социални, здравни или образователни програми и инициативи на НПО, училищни настоятелства, дейности на младежки клубове, общински центрове за работа с деца, клубове на пенсионера и други.

в) Социални услуги и дейности на областно ниво:

Тези услуги отговарят на специфични потребности на рискови групи, живеещи на територията на цялата област, които не могат или не е ефективно да бъдат развивани във всяка община поотделно. Например, практиката показва, че такива социални услуги са Звено „Майка и бебе”, специализирани центрове за ранна интервенция за деца с увреждания, областни центрове за развитие на приемната грижа и други.

д) Междубщински социални услуги, които обхващат потребители от две или повече общини:

Развитието на междубщински социални услуги е наложително преди всичко за онези по-малки общини, които не разполагат с достатъчно собствени ресурси или където малкият брой на потенциалните потребители от дадена приоритетна рискова група (например, деца в риск или лица с увреждания) не е достатъчен за самостоятелно разкриване на нужните социални услуги. Например, на основата на междубщинското сътрудничество може да бъде разкрит център за обществена подкрепа (ЦОП) за децата и семействата в риск, ЦСРИ или дневен център за деца с увреждания, които да обслужват потребителите от две или повече съседни общини.

е) Координирани и съгласувани дейности с други области и общини извън областта:

Съществуват конкретни дейности, които изискват координиране и съгласуване между териториалните структури на АСП, ОЗД и/или между доставчиците на социалните услуги, както при планирането, така и при изпълнението им. Дейностите по извеждане на децата при закриване на специализирани институции (СИ) задължително включват общини извън местоположението на съответния дом, разпръснати в цялата област, а нерядко и в цялата страна – в зависимост от произхода на настанените деца. Координация на междубластно ниво е нужна когато се планира извеждането на децата, настанени в СИ извън областта, които да се реинтегрират в биологичното или разширеното семейство, или да бъдат изведени в ЦНСТ, разположено в близост до тяхната семейна общност. Съгласуването на дейностите на

междубластно ниво ще предотврати риска от дублиране при планирането на социални услуги – веднъж по мястото на настаняване и след това – по произход на децата.

Съществуват и други проблеми, които също изискват координация между доставчиците на услуги в общини от различни области, например, просещите деца и някои от „децата на улицата”, които нерядко идват в големите градове от други населени места самостоятелно или заедно със своите родители.

f) Мобилност на услугите:

В общия контекст, създаваните мрежи от услуги целят да се преодолее неравномерността в развитието на услугите и да се подобри достъпът за всички рискови групи, независимо от тяхното местоживееие. В географско отношение обхватът на стратегията покрива всички общини на територията на съответната област, като се обръща специално внимание и на малките изолирани населени места, където живеят малобройни рискови групи.

За постигането на тази цел, в областните стратегии се залагат широки параметри на развитието на **мобилността на услугите**, чрез която услугите ще достигнат до максимален брой потенциални клиенти:

- от общинския център – до малките изолирани населени места в същата община или до съседни общини (за междообщинските услуги);
- от областния център – до всички нуждаещи се в околните общини (за услугите на областно ниво).

Мобилността се разглежда в две посоки: **(1) мобилност на клиента**, за който се осигуряват възможности да отиде до сградата, където се предоставя услугата и **(2) мобилност на услугата**, при която мобилен екип от специалисти трябва да достигне до клиента на място в неговия дом или в „неговото” населено място. Тук усилията се фокусират върху организацията на дейностите и тяхната мобилност в рамките на социалната услуга, като се вземат предвид и наличните ресурси на конкретния доставчик на социални услуги. Тъй като настоящата нормативна рамка не позволява термина “филиал”, е възможно да се осигуряват подходящи помещения (например в училище, здравна служба или читалище), където на място да се осъществяват планираните дейности от мобилен екип специалисти и социални работници по предварителен график.

2.2 Съдържание и фокус

Областното планиране има за цел да очертае насоките за създаване на мрежа от социални услуги, която да отговаря на нуждите на рисковите групи в съответната област и да бъде ефективна в своето действие от управленска и икономическа гледна точка.

Затова обхватът на интервенцията е много широк – от съществуващите вече социални услуги (като се посочва доколко те трябва да бъдат подобрени или запазени в техния настоящ вид), до развитието на нови услуги, като са посочени са начините на достъп и връзката между тях.

Социалните услуги и дейности се разглеждат като система от услуги, които си взаимодействат и допълват, за да се постигне ефект и реална полза за обхванатите целеви групи.

Стратегиите покриват широк спектър от социални услуги и дейности за:

- **развитие на съществуващите социални услуги** през следващите 5 години с ясно виждане за конкретните перспективи към разширяване, реформиране или към закриване на всяка налична услуга/дейност;
- **разкриване на нови социални услуги** за приоритетните целеви групи, включително иновативни услуги, които не съвпадат изцяло със стандартните държавно-делегираните дейности;

- **иницииране на междусекторни „смесени” иновативни услуги** – медико-социални, образователно-социални и т.н.;
- паралелно развитие на **хоризонтални политики и мерки за социално включване** в приоритетните свързани сектори;
- **дейности, които се осъществяват на областно ниво**, за да улеснят и подпомогнат осъществяването на планираните социални услуги като: обучение и развитие на човешките ресурси, обмяна на опит, дейности за мониторинг и оценка, текуща координация и съгласуване на дейностите между отделните общини и между различните държавни институции и ведомства.

Същевременно, социалните услуги не се разглеждат изолирано, а се планират в общия контекст на политиките и мерките за социално включване. Затова стратегията обхваща тези хоризонтални мерки и дейности в други свързани сектори (като здравеопазване, образование, заетост, жилищна среда и инфраструктура), които имат отношение към ефективността на социалните услуги и са от ключово значение за социалното включване и решаването на проблемите на рисковите групи и индивиди.

2.2.1 Обхват на рисковите групи

В областната стратегии ще се предвидят социални услуги за всички рискови групи на територията на областта. В рамките ѝ са изведени нейните приоритети като целеви групи и услуги за предстоящите пет години на интензивна интервенция. Определянето на приоритетите сред рисковите групи не означава, че се планират услуги само за приоритетните групи. Стратегията обхваща пълния списък на всички рискови групи, включително малобройни специфични групи, разпръснати в малките населени места, които също имат нужда от подкрепа, и които могат да я получат само в рамката на областното планиране.

Областните стратегии обхващат всички рискови групи на територията на областта.

Някои от основните рискови групи могат да бъдат:

- Деца и уязвими семейства в риск, включително многодетни семейства, семейства с един родител, безработни родители и пр.
- Деца, настанени в специализирани институции;
- Деца, необхванати, отпаднали и в риск от отпадане от училище;
- Деца, лица и стари хора с увреждания;
- Младежи, напускащи специализирани институции;
- Деца и лица с психични разстройства;
- Деца и жени, жертви на насилие;
- Младежи и лица със зависимости;
- Самотно живеещи стари хора;
- Други специфични групи.

Вътрешната диференциация на основните **рискови групи** според спецификата на проблемите и влиянието на водещия рисков фактор формират **подгрупи** с различни потребности от грижа и социална подкрепа. През проучването и анализа на ситуацията тези групи и подгрупи ще бъдат сегментирани, анализирани и обгрижвани в съответствие със специфичните проблеми и условия във всяка област, община и населено място.

Освен тях, има и рискови групи, които са представени само в отделни райони на страната, (например, като деца и семейства в риск от имигрантски общности). Такива специфични рискови групи се появяват предимно в големите градове с висока концентрация на населението и значителен дял на „пришълците” от страната и/или от чужбина. Необходимо е

при анализа на ситуацията да се акцентира върху идентифицирането и проучването на потребностите на нови и малко познати рискови групи.

Допълнителна информация за определянето на основните рискови групи и подгрупи и семейства в риск е включена в Приложение А1.

2.2.2 Видове социални услуги

Принципът за **максимално широк обхват на услугите и дейностите**, включени в стратегиите, следва да се прилага последователно спрямо отделните видове услуги, различните източници на финансиране, така и спрямо различните типове доставчици на услуги и инициатори на социални дейности.

Приоритетното внимание в областните и общинските стратегии ще бъде насочено към развитието на социалните услуги в общността, със специален фокус върху услугите за превенция и подкрепа в семейна среда.

В контекста на националната политика на деинституционализация на услугите и грижите за децата се планират стъпките и темповете на поетапно закриване на домовете за деца от всички категории – домове за медико-социални грижи за деца (ДМСГД), домове за деца лишени от родителска грижа (ДДЛРГ), домове за деца и младежи с умствена изостаналост (ДДМУИ) и домове за деца с умствена изостаналост (ДДУИ). При разработването на стратегиите ще се предвиди също реформирането/ преобразуването и/или закриването на т.нар. социално-педагогически интернати (СПИ) и „възпитателни” училища с интернат (ВУИ), където се настаняват деца с противообществени прояви. Специализирани институции за възрастни с увреждания, домове за стари хора ще се предвиждат само след изчерпване на всички възможности за подкрепа в семейна и домашна среда.

Разработваните областни стратегии ще обхванат максимално широк кръг социални услуги и мерки, които са необходими за осъществяване на ефективна социална политика за подкрепа на индивидите и групите в риск в съответната област, в съответствие с техните реални потребности и съвременни стандарти.

Препоръчително е разработваните стратегии да не се ограничават до услугите, които са държавно делегирани дейности (предвидени в ППЗСП) или които са общинска отговорност, а да се включат социалните услуги и дейности с друг източник/тип финансиране.

Затова от гледна точка на **източниците и вида финансиране**, в стратегиите ще се предвиди бъдещото развитие на:

- **социални услуги** – държавно делегирани дейности, предоставяни директно от общините или контрактирани към външни доставчици;
- **услуги и дейности, финансирани от общинския бюджет**, като домашен социален патронаж и др.;
- **услуги с проектно финансиране**, които са разкрити или планирани за разкриване в рамките на донорски програми и/или по оперативните програми на ЕСФ, за които предстои преминаване към държавно-делегирана дейност;
- **услуги, предоставяни дългосрочно от НПО с проектно финансиране**, (например, превенция на домашно насилие, кризисни центрове, центрове за ранна интервенция за деца с увреждания и подкрепа на техните родители) и дейности, насочени към подкрепа на уязвими общности и рискови групи (като програми за борба с трафика, семейно планиране и др.);
- **услуги, развивани с частно финансиране**, включително като частен бизнес (като частни домове за стари хора, хосписи и др.);

- **услуги със смесено финансиране от различни сектори** (като медико-социални дейности) и/или дейности, развивани като публично-частно партньорство.

Като се следва този подход ще бъде възможно в областните стратегии наистина да се обхванат всички социални услуги и дейности, за да се очертае действително пълната картина на планираната подкрепа за рисковите групи, от една страна, и – от друга – да се оцени до каква степен са „покрити” съществуващите дефицити и липси на социални услуги.

Естествено, за срок от пет години областното стратегическо планиране няма да е в състояние да отговори на всички идентифицирани потребности. При подробното описание на интервенцията ще се открият оставащите реални дефицити в сферата на социалната подкрепа и услуги, които да се адресират през следващия планов период, а през петте години на изпълнение на областните стратегии (2011-2015 г.) да останат във фокуса на вниманието на централната и местната власт при формулирането на хоризонталните политики за социално включване.

3 Процесът на планиране с участие

3.1 Предимства и ползи

При кампаниите за стратегическо планиране на секторни политики или целеви мерки на регионално или общинско ниво твърде често се практикува бързо написване на стратегия и/или план за действие без широко участие и консултиране със заинтересованите страни. За да се спазят сроковете и да се отговори на очакванията за бързи резултати, разработването на стратегии обикновено се възлага на малка група експерти от персонала на съответната държавна/общинска администрация или на наета външна организация и нерядко продуктът представлява копиране и адаптиране на готови текстове, които се гласуват формално и после се забравят. Поради подобни практики, на всички нива на управление в страната гласно или негласно се подценява смисълът и ползата от стратегическото планиране като инструмент за развитие на политики и мерки.

Моделът на планиране с участие, апробиран през 2009 г. от УНИЦЕФ в трите пилотни области Русе, Видин и Перник, преодолява посочените слабости и дефицити в прилаганите практики на планиране. Този модел гарантира реалното включване на всички заинтересовани страни, при което планирането на областно ниво се прави “отдолу – нагоре”, вместо “отгоре – надолу”, както е обичайната практика досега.

Особено важно предимство на планирането с широко участие е, че този подход позволява да се намери пресечната точка между интересите на областно ниво и интересите на отделните общини и да се осмисли общият интерес от съвместната работа за развитието на социалните услуги.

Прилагането на този подход осигурява съществени **предимства на модела на планиране с участие** на всички заинтересовани страни в процеса:

- **Адекватност** – съответствие на стратегията както на конкретните потребности и възможности на съответната област и на общините в нея, така и на вижданията /очакванията на заинтересованите страни;
- **Усещане за собственост** – припознаване на стратегията като собствен продукт и осмисляне/приемане на отговорността за изпълнението ѝ на всички нива, които са ангажирани в изпълнението;
- **Пълнота и цялостност** – обхващане на всички проблеми и потребности на рисковите групи в съответната област/общини и предлагане на взаимообвързани мерки за интервенция;
- **Конкретност и измеримост** – прилагане на ясна вътрешна логика и структурираност на програмната интервенция;
- **Съпричастност и разбиране** на избраните приоритети и йерархията на целите в областта и във всяка от общините на територията на областта.

3.2 Принципи и подходи

При разработването на областните стратегии се прилагат следните **принципи и подходи на планиране с участие**:

- **Гарантиране на участието на максимално широк кръг заинтересовани страни:**
 - Реално включване на всички заинтересовани страни на общинско и областно ниво в анализа на ситуацията и в процеса на стратегическо планиране.

- Предоставяне на възможност за участие на потребителите в процеса на планиране и отчитане на нагласите и мнението на целевите рискови групи, включително на децата, при разработването на дизайн на социалните услуги.
 - Кръгът на включените заинтересовани страни остава отворен за привличане на нови участници на всеки етап от планирането.
- **Планиране “отдолу – нагоре”, осъществявано заедно, с приноса на всички участници:**
- По същество планирането се извършва “отдолу – нагоре”, като потребностите и предложенията за социални услуги и дейности се идентифицират на ниво община, след което се обобщават на областно ниво и отново се съгласуват с общините, за да се финализират решенията.
 - Общините и областните структури **планират заедно**, което позволява да се набележат онези услуги, които са максимално близки до реалните нужди на рисковите групи на общинско и областно ниво.
 - Планирането „заедно” се основава на мотивацията за съвместна работа и зачитането на мнението и приноса на всеки участник.
- **Интегриран подход към областната стратегия:**
- Областната стратегия не е механичен сбор от общински планове, а цели комплексно отразяване на потребностите на рисковите групи, като се отчита „ефектът от мащаба”, икономическата целесъобразност и финансовите възможности както на всички индивидуални участници в процеса, така и тяхното общо съвместно взаимодействие.
- По този начин, областното планиране позволява да се съгласуват дейности между две и повече общини, както и да се планират услуги на областно ниво, които да обхванат специфични рискови групи, които са разпръснати в цялата област и за които не е целесъобразно да се разкриват самостоятелни услуги в отделните общини (например, звено “Майка и бебе”, център за ранна интервенция за деца с увреждания и областно звено за развитие на приемна грижа и др.)
- Интегрираният подход осигурява възможност да се намерят решения и на проблеми, които не винаги са по възможностите на отделната община. Няма съмнение, например, че процесът на закриване на специализирани институции за деца изисква планиране на областно ниво.
- **Надграждане и усъвършенстване на съществуващи практики, опит и услуги:**
- Социалните услуги вече не се развиват на голо поле, а стъпват на натрупания опит в съответната община или в друга област, от която добрите практики и научените уроци могат да се пренесат, за да се предотвратят неизбежни трудности и грешки на растежа.
 - Освен това, в процеса на планиране се прави задълбочен преглед на съществуващите стратегически документи на общинско и/или областно ниво и всички компоненти от тях, които съответстват на избраните приоритети, се интегрират в новите областни и общински стратегии.
- **Иновативност и гъвкавост:**
- Стимулиране на участниците да мислят иновативно и да планират гъвкаво.
 - Водещият критерий при избора на формите и съдържанието на планираните услуги и дейности е най-добрият интерес на потребителя и съответствието на реалните потребности на децата в риск и другите уязвими групи.

3.3 Участници в областното планиране – обхват и роли

3.3.1 Заинтересовани страни

Моделът на областно планиране с участие се опира на включването на **максимално широк кръг** заинтересовани страни на всички нива – областно и общинско, които следва да бъдат включени във всички фази на реалния процес на планиране на социалните услуги във всяка област.

Списъкът на заинтересованите страни включва представители на:

- Областен управител и областна администрация;
- Всички общини в съответната област – кметове, общински съвети, общинска администрация;
- Обществени съвети по социално подпомагане към общините;
- Териториалните структури на АСП – РДСП, ДСП, отдели за закрила на детето (ОЗД) и социални работници от отделите „Социално подпомагане” в общините, където няма дирекции;
- Доставчици на услуги – екипи на социални услуги, управлявани от общините и организации – външни доставчици на услуги;
- Местно-базирани структури на централната власт и организации в свързани сектори, които работят по мерки за социално включване:
 - o Образование – РИО на МОМН, Ресурсен център, местни НПО, училищни настоятелства и др.;
 - o Здравеопазване – РЦЗ, РИОКОЗ, РЗОК;
 - o Заетост – Регионална служба по заетостта, Дирекции „Бюро по труда” (ДБТ), професионални и браншови организации, Българска стопанска камара, Търговско-промишлена палата и др.;
 - o Жилищна среда и инфраструктура – съответните отдели в общините;
- Други организации и структури, които работят с рискови групи – регионални представители на Комисията за закрила от дискриминация, РПУ, Детска педагогическа стая, местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН), организации и/или съвети за превенция и/или преодоляване на последиците от зависимости и пр.;
- НПО и граждански инициативни групи, неформални лидери на уязвими общности, детски и младежки организации и клубове, Национален детски парламент, формални и неформални инициативни групи сред деца, ученици и младежи;
- Децата и семействата в риск, за които са предназначени социалните услуги и мерки за социално включване;
- Другите целеви групи – потенциални и настоящи бенефициенти на услугите.

Отговорностите и задълженията на основните отговорни институции по отношение на планирането и предоставянето на социални услуги са отразени в приложените промени в Закона за социално подпомагане и ППЗСП (Приложение Сб). Функционалните отговорности и

От ключово значение за адекватността на процеса на планиране е да се гарантира равнопоставеното участие и консултирането на разработваните стратегии с:

⇒ **Всички заинтересовани страни, които имат отношение към планирането и предоставянето на услуги;**

⇒ **Представители на самите рискови групи, за които са предназначени социалните услуги, и на първо място – на децата в риск и техните семейства.**

характеристики на някои от ключовите власти и структури са представени накратко в Приложение А2.

През първия етап в процеса на планиране във всяка област **се изработва максимално широк конкретен списък на желаните партньори сред заинтересованите страни**, разширен и допълнен в зависимост от специфичните условия на местно ниво в различните области и общини. Към всяка категория и организация се посочват конкретни имена и контактна информация за представителите, които могат и трябва да бъдат привлечени, както и техният очакван принос в процеса на планиране на областно и общинско ниво.

3.3.2 Как да мобилизираме широко участие в областното планиране

3.3.2.1 Първи анонси към широкия кръг заинтересовани страни

Координационно – информационна среща

Процесът на планиране се предвижда координационно-информационно управление с кметовете и представители на общинските администрации. Това ще осигурява появяване на ангажираността на общините в процеса на планиране.

Дневният ред на тези срещи предвижда да се представят накратко целите, задачите и механизма на областното планиране и да се уточни организацията на съвместната работа (стъпка 1.2, вж. Таблица 1). Тук следва да бъде представен оперативният екип с неговите функции и задачи; да се изясни необходимостта от определяне на **общински координатор** от страна на всяка общинска администрация, да се обсъдят неговите задачи по отношение на оперативната организация и съдържанието на планирането на социалните услуги на територията на съответната община. От оперативна гледна точка е нужно да се фиксира **срок за избора на общинските координатори**, които да бъдат подадени като имена в областна администрация (към оперативния екип), както и да се изяснят формите и начините на комуникация между областния оперативен екип и общинските координатори.

В някои случаи тази координационно-информационна среща може да бъде заменена с други форми на информиране и мотивиране на общините за участие в областното планиране, ако в дадената област е изградено по-ефективно взаимодействие между областта и общините, или ако по същото време са предвидени други събития – срещи между областния управител и кметовете на общините, където е подходящо темата за областното планиране да бъде включена в дневния ред.

Конкретен списък на желаните партньори в областта и всяка община

Първоначално оперативните екипи заедно с общинските координатори подготвят конкретния списък на заинтересованите страни във всяка област – по организации и представители, които трябва да бъдат привлечени, като вземат под внимание не само влиянията на областно ниво, но и във всяка от общините на територията на областта. Този списък определя дневния ред на първите конкретни стъпки за изграждане на желания широк кръг от партньори на областно и местно ниво. Този инструмент улеснява оперативните екипи при съгласуването на анонсите за участие към заинтересованите страни – адресиране с писма, телефонни разговори, електронна поща, провеждане на срещи и разговори. Напомнянето за институционалните отговорности и длъжностни задължения в посланията към желаните партньори се съчетава с личностната им мотивация и социална отговорност към изключените общности и групи в риск.

При провеждане на срещите на областно и общинско ниво оперативните екипи не пропускат да призоват включените участници да използват влиянието и авторитета си за привличане на нови, като напомнят за **отворените врати на всяка от работните групи за включване на нови участници**, готови да споделят мнение, обратна връзка и да допринесат за разработването на стратегията.

3.3.2.2 Екипи и работни групи

В практически план организацията на съвместната работа между широкия кръг участници се осъществява чрез **сформиране на неформални работни групи**.

Голяма областна работна група

Голямата областна работна група (или неформална областна комисия) обединява представители на всички изброени по-горе заинтересовани страни на областно и общинско ниво, които съвместно изработват областната стратегия. Тази група изпълнява ролята на широк обществен форум, инструмент за постигане на общо съгласие по всички ключови въпроси на областната стратегия. Затова тя остава отворена за привличане на нови участници (държавни структури, организации, доставчици на услуги, НПО и пр.) през целия процес на планирането. Голямата група провежда областни работни срещи и дискусии, в които с общо съгласие се идентифицират приоритетите и целите, планираните социални услуги и дейности в стратегията. В нея се обсъждат различните позиции, съгласуват се общите интереси на участниците на областно и общинско ниво и се намират общи решения в най-добрия интерес на потребителите и рисковите групи.

Областен оперативен екип

Областният управител и РДСП формират областен оперативен екип, който поема ролята на организатор и фасилитатор на процеса на планиране във всяка област. Областният оперативен екип включва поне 4-6 души: задължително експерти от областна управа и РДСП, както и – в зависимост от конкретните възможности в дадената област – представители на общината областен център, на държавна структура от свързаните сектори и/или на НПО, което работи на местно ниво за социално включване на уязвими общности и групи. Участниците в този оперативен екип ще бъдат обучени и консултирани от УНИЦЕФ, за да подобрят уменията си да организират процеса на стратегическо планиране на социалните услуги в областите с пълномощията и доверието на Областна управа и РДСП.

Общински координатори

Общинските координатори се избират от общинска администрация във всяка община (и определени със заповед на кмета), които, от една страна, представляват общината в голямата неформална областна работна група и в известен смисъл се явяват като неформален „говорител” на съответната общинска администрация на областните работни срещи, а от друга страна – имат задължението да информират текущо кмета на общината, общинския съвет и другите отдели в общинска администрация за хода на областното планиране. В оперативен план общинските координатори имат за задача да координират дейностите по събиране на информация и планиране на територията на всяка община в областта, да съдействат на областния оперативен екип за организацията на областните работни срещи, както и за привличането на широк кръг участници от заинтересовани страни на територията на съответната община.

В рамките на голямата областна работна група се обособяват временни работни групи на териториален и тематичен принцип с конкретни задачи по планирането.

Териториални работни групи по общини

Чрез териториалните работни групи общините участват в целия процес от самото начало – от анализа на ситуацията и оценката на потребностите на рисковите групи, до идентифицирането на потребностите от социални услуги и включването им в областната стратегия. В териториалните работни групи по общини участват представители на общинска администрация, ДСП (и/или експерти от отделите “Социална закрила” в общините, където няма ДСП), налични доставчици на социални услуги, местни НПО и други заинтересовани страни от свързаните сектори. Работата на териториалните работни групи се координира от общинските координатори, които

се ангажират да мобилизират максимално широко участие и да осигурят ефективен и навременен поток на информацията между включените участници.

Териториалните работни групи се ангажират с разработването на анализите на ситуацията на общинско ниво, извеждат потребностите от услуги, като планират:

- a. такива услуги, които общината може да разкрие самостоятелно, и
- b. междуобщински услуги, като отбелязват потребности и нужди на малки и пръснати рискови групи от територията на дадената община, за които тази община не разполага с потенциал за разкриване на самостоятелна услуга и е необходимо да бъдат развивани на областно ниво или съвместно от няколко общини.

Тематични работни групи

Формират се и тематични работни групи по приоритетни направления под ръководството на експерти от РДСП или ДСП, които обобщават и структурират планираните социални услуги и мерки за социално включване по избраните приоритетни направления в стратегията. В тематичните групи могат да участват представители на всички общинските администрации в областта, експерти от ДСП и РДСП, НПО, представители на свързаните сектори и други заинтересовани страни, които пряко са обвързани с идентифицираните потребности на конкретна рискова група и необходимостта от спешна намеса за решаване на основни социални проблеми, изведени в съответното приоритетно направление.

Предложенията и резултатите от работата на всички **териториални и тематични групи** се обобщават на областно ниво от оперативните екипи. Обобщението се дискутира от всички участници в планирането – представители на общините, ДСП, доставчици на услуги, регионални структури – и се вземат общи решения за социалните услуги както в отделните общини, така и за услугите на областно ниво. **По този начин, в процеса на планиране и консултиране на всеки етап от услугите се съвместява и съгласува общинското и областното ниво в стратегията.**

Регионални държавни структури в свързаните сектори

Регионалните държавни структури и организации в свързаните сектори – образование, заетост, здравеопазване, жилищна политика и инфраструктура – участват в териториалните и тематичните групи, предоставят информация и анализи на специфичните проблеми в съответния сектор, планират и съгласуват хоризонталните мерки за социално включване и съгласуването на техните планове с предвидените социални услуги и дейности.

Освен това, те ще изиграят съществена роля за координирането на усилията и съгласуването на съдържанието на разработваната областна стратегия за социалните услуги с други стратегически документи (национални, областни или общински, които са в процес на разработване през 2010 г. (каквато, например, е националната здравна карта).

3.3.3 Мотивацията за участие на заинтересованите страни

Ключова предпоставка за реалното включване в планирането е вътрешната мотивация на представителите на заинтересованите страни. Основната тежест при провокирането и поддържането на тази мотивация неизбежно пада върху раменете на областния оперативен екип и на общинските координатори.

Реалното включване в процеса на планиране зависи преди всичко от вътрешната мотивация на всеки представител на заинтересованите страни и осмислянето на общия интерес.

За успеха в консолидирането на такава широка и разнородна група за съвместна работа е важно разбирането, че **мотивирането е дълъг процес**, където не са достатъчни само административните разпоредби, писма и заповеди, регламентиращи задачите. Практиката показва, че мотивацията за участие се проявява на приливи и отливи и трябва да се подхранва постоянно като се работи паралелно в две посоки – за преодоляване на взаимното недоверие и осмисляне на общия интерес.

Важен фактор за успеха (или провала) на съвместната работа е стартовата нагласа - предварителната оценка на всеки участник за **значимостта на задачата**. В случая с областното планиране не бива да пренебрегваме съществуващото **неверие в смисъла на стратегическото планиране** и подценяването на практическото значение на стратегическите документи. То е неизбежен продукт на наслоен негативен опит на кампанийно планиране без реален процес на консултиране, след което написаните стратегии често отлежават на рафтовете и събират прах, без да се прилагат на практика и без да се отразят върху реалната политика в съответния сектор.

На първо място е необходимо да се работи за **осмисляне на общия интерес** от съвместното участие в планирането и **ползите за всеки** от качествения продукт. Важното е всяка заинтересована страна, ангажирана в областното планиране, както и всяка личност – представител на организация да разбере общия интерес и да се увери, че всъщност всички работят заедно и ползата е за всички. За да постигнем такова убеждение се изисква **преодоляване на взаимното недоверие** към съвместното усилие и на взаимните предразсъдъци, които видимо или подмолно могат да спъват/блокират общата работа. Не е тайна разпространеното мнение сред организации и административни структури, където почти всеки смята, че „върши чужда работа” и че „друг ще се възползва от неговия труд, познания и квалификация”. Можем да предположим, че в известна степен това може да бъде валидно както за взаимодействието между общини и областни управители, или между различни доставчици на социални услуги, така и за отношенията между личности, повлияни от междуличностни конфликти, или от политически пристрастия и партийни интереси.

Осъзнаването на **общия интерес** и съвместните успехи са най-силното средство за преодоляване на взаимното недоверие на двете нива – институционално и личностно. От опита е видно, че провокираната мотивираност и съпричастност на определена личност – участник в планирането може да въздейства и за постепенната промяна в отношението на организацията/структурата, която представлява. Затова областният оперативен екип и общинските координатори ще имат нелеката задача с различни методи и форми да стимулират и поддържат мотивацията на другите участници – чрез разговори, срещи, отбелязване на общите успехи, открито признание за приноса на всеки, независимо от „размера” на този принос, уважение към мнението на всеки и зачитане на всяка споделена идея или мнение, неотклонно показване на значимостта на общата работа. Важно е при организацията на срещите да не пропуснем никого – оперативните екипи поддържат и постоянно актуализират списъци на участниците както в областните срещи, така и в териториалните срещи по общини. Подходяща форма са и благодарствените писма, където се отбелязва приносът в планирането – както на съответната организация, така и на отделния участник.

Оценяването на общия успех и култивирането на **чувство за собственост върху продукта** – постигнатите резултати на всеки етап от планирането е ключов механизъм за подхранване на мотивацията, гарантиране на активния принос във всеки следващ етап в планирането и на крайния резултат, както и условие за съпричастност и реална ангажираност в изпълнението на разработените и приетите областни стратегии.

3.3.4 Включване на децата и рисковите групи в консултирането на стратегиите

Консултирането на планираните услуги с децата и семействата в риск, с представители на уязвимите общности и групи е от ключово значение за планирането на адекватни услуги,

отговарящи на реалните им потребности. По отношение на пълнолетното население могат да се приложат разнообразни форми на консултиране и предоставяне на възможности да споделяне на мнения и нагласи, които са познати на участниците в планирането – като срещи и групови дискусии, фокус-групи, анкети, дълбочинни интервюта, полу-структурирани интервюта, (посочени по-долу в методите и инструментите на теренното проучване).

Същевременно, за да се получи **обратна връзка за разработената областна стратегия** ще се приложат формите на консултиране на секторните политики с гражданското общество, познати в практиката на Областните съвети за развитие, като форумите за обществено обсъждане „на живо” и допитване до обществеността по „електронен път” – чрез коментари и обратна връзка по проекта на стратегията, публикуван на web-страниците на общини и областни администрации. Поради ограничения достъп на изключените групи до такива форми, с помощта на местни НПО и инициативни групи могат да се проведат по-широки обществени дискусии, където да се чуе мнението на представители на самите рискови групи.

Рисковите общности и групи се превръщат в активна заинтересована страна чрез пряко представителство на техните интереси, виждания и очаквания към областната стратегия и политиките на социално включване.

По ред причини най-голямото предизвикателство несъмнено е **детското участие в консултирането** на онези компоненти от стратегията, които пряко засягат децата и детското развитие, включително поради законовите ограничения при провеждане на интервюта и други форми на допитване до децата.

При ограниченото време и ресурси за провеждане на проучването, съобразяването с мнението и предпочитанията на децата може да се осъществи частично чрез комбиниране на преки и косвени методи за обратна връзка от децата за планирането и дизайна на социалните услуги. Допитването до семействата, срещите с учители, социални работници, близки и роднини и пр. дава някакви ориентири, но не трябва да се забравя, че това е косвена информация, пречупена през гледната точка на възрастните, която не може да представи автентичната картина за нагласите на децата. При посещенията на място в социалните услуги е възможно да се разговаря директно с децата в риск – потребители на услугите.

Гражданските организации и НПО могат да поемат водещата роля за включването на уязвимите общности и рисковите групи в процеса на областно планиране и представянето на тяхната гледна точка в анализа на ситуацията в стратегията.

Значително по-лесно осъществимо е включването на по-големите деца и младежи на възраст от 15-18 години чрез срещи в училищата, допитване и консултиране с детски и младежки клубове и организации. Те могат пряко да участват със своите идеи и предложения в планирането на образователни мерки, инициативи за превенция на зависимости, насилие и агресия. Като партньор за включването на децата и младежите в консултационния процес може да бъде привлечен Националният детски парламент с неговата мрежа от инициативни групи в областните центрове и в някои по-малки общини в цялата страна.

3.4 Основни етапи в процеса на планиране във всяка област

Процесът на областно планиране с участието на всички заинтересовани страни преминава през четири основни етапа:

- **Етап 1:** Изграждане на партньорства, създаване на организация за планиране, подготовка;
- **Етап 2:** Проучване на потребностите и анализ на ситуацията;

- **Етап 3:** Същинско стратегическо планиране на социалните услуги и мерки за социално включване. Разработване на Областната стратегия и финализиране на документа през широк процес на консултиране.
- **Етап 4:** Обсъждане и гласуване на областната стратегия като секторна политика от Областния съвет за развитие.

След това предстои разработването на общински стратегии за социалните услуги с планове за действие, които се приемат от Общинските съвети. Предвидено е обучение и консултиране на оперативните екипи от УНИЦЕФ през целия процес на планирането, което е обвързано с различните задачи на съответните етапи от планирането и е включено във времевия график.

Таблица №1: Етапи на областното планиране, основни стъпки и дейности (Април - октомври 2010)

Етап на планирането / краен срок	Отговорник (организатор)	Участници в изпълнението	Описание на дейността. Задачи	Резултат / продукт
Етап 1: Създаване на организация и изграждане на партньорства за осъществяване на областното планиране Стъпка 1.1. Формиране на оперативен екип Срок: 20.04.	Областен управител и директор РДСП	Оперативният екип включва 4-5 души (определени със заповед на съответното ведомство): <ul style="list-style-type: none"> • 1-2 експерти от Областна управа; • 1-2 експерти от РДСП, • 1-2 експерти от друга организация (община в областния център или НПО) 	Формиране на оперативен екип - задачи: <ul style="list-style-type: none"> • организира дейностите и води целия процес на планирането в областта; • води/ фасилитира областните работни срещи; • обобщава предложенията от участниците в планирането; разписва стратегията; • организира консултирането на стратегията със заинтересованите страни, внася корекции и допълнения, финализира документа 	<ul style="list-style-type: none"> • формиран оперативен екип • осигурена координация на планирането • определен списък на заинтересованите страни в областта
Обучение Срок: 15.05.	Уницеф	Областни оперативни екипи	Първи обучителен модул: <ul style="list-style-type: none"> • модел на планиране с участие • анализ на ситуацията и оценка на потребностите на рисковите групи 	<ul style="list-style-type: none"> • методика на областно планиране • инструменти и методи за проучване
Стъпка 1.2. Координационно информационна среща Срок: 20.05.	Областен управител и директор РДСП Оперативен екип	Общинска администрация – кмет или зам. кмет и/или представители на ОбС Директори на ДСП от областта	Координационно-информационна среща: <ul style="list-style-type: none"> • Представяне на целите, обхвата и участниците в областното планиране на СУ, • Представяне на оперативния екип • Кратко запознаване със задачите на участниците, необходимост от определяне на координатор за всяка община в областта • Определяне на дата за Първата областна среща 	<ul style="list-style-type: none"> • Определени координатори по общини със заповед на кмета
Стъпка 1.3. Първа областна работна среща за стартиране	Областен управител и директор РДСП, Общинска	Голяма областна работна група - участват представители на всички заинтересовани страни: <ul style="list-style-type: none"> • Областна управа; • Координатори и 	Задачи на Първата областна работна среща: <ul style="list-style-type: none"> • Представяне на целите, обхвата и участниците в областното планиране на СУ, • Запознаване с процеса на 	<ul style="list-style-type: none"> • Създадена обща работна група • Включване в планиране-

Етап на планирането / краен срок	Отговорник (организатор)	Участници в изпълнението	Описание на дейността. Задачи	Резултат / продукт
на процеса на планиране Срок: 31.05.	администрация Оперативен екип	експерти от всички общини в областта <ul style="list-style-type: none"> РДСП, ДСП, отдели в общините Доставчици на СУ Регионални държавни структури в свързаните сектори – РИО на МОМН, РЦЗ, РИОКОЗ, РЗОК, ДБТ, РПУ, комисии, съвети и др. НПО, БЧК, граждански инициативни групи 	планиране с участие – етапи, дейности, роля и задачи на всеки участник <ul style="list-style-type: none"> Представяне на целите, стъпките и методите за събиране на информация и анализ на ситуацията; Разясняване на помощни материали, templates и форми предоставени от УНИЦЕФ за ползване при събирането на данните и писането на анализ Формиране на териториални работни групи по общини Разпределяне на задачите за анализа на ситуацията и определяне на план за действие 	то на всички заинтересовани страни <ul style="list-style-type: none"> Формирани териториални работни групи Ясни задачи и конкретен план с времеви график за проучването и анализа на ситуацията
Етап 2: Проучване за оценка на ситуацията и потребностите на рисковите групи Стъпка 2.1. Събиране на данни Срок: 5.06.	Координатор и по общини	Териториални работни групи: <ul style="list-style-type: none"> общинска администрация, вкл. ГРАО ДСП, отдели в общините Доставчици на СУ Представители в общините на свързаните сектори – училища, болници, читалища, НПО, граждани 	Събиране на информация за рисковите групи във всяка община от областта: <ul style="list-style-type: none"> Общи статистически данни, Данни за рисковите групи Карта на наличните услуги по общини Провеждане на дискусии на териториалните групи: <ul style="list-style-type: none"> определяне на проблемите по общини оценка на потребностите и дефицитите от СУ във всяка община 	<ul style="list-style-type: none"> събрани данни за всички общини изведени проблеми и дефицити от услуги за всяка община
Стъпка 2.2. Документално проучване и обобщаване на данните Срок: 10.06.	Оперативен екип	Членове на оперативния екип Експерти и представители на регионални държавни структури – предоставят данни за съответните сектори	Събиране и обобщаване на данните за проблеми и тенденции, рискови групи, социални услуги: <ul style="list-style-type: none"> Събиране на информация на областно ниво Обобщаване на данните от териториалните работни групи Документално проучване: <ul style="list-style-type: none"> събиране и анализ на всички налични проучвания и стратегически документи в областта и общините 	<ul style="list-style-type: none"> Обобщени данни за областта с разбивка по общини
Стъпка 2.3. Доклад-анализ на ситуацията Срок: 20.06.	Оперативен екип Общински координатори на териториални работни групи	Членове на оперативния екип Експерти, НПО Координатори и експерти от териториалните работни групи	Разработване на анализи на ситуацията във всяка община <ul style="list-style-type: none"> Разработване на доклади; Обсъждане и гласуване на общинските анализи на ситуацията от Общинските съвети във всяка община. Паралелно писане на доклад – областен анализ на ситуацията в областта: Анализ на тенденциите и проблемите 	<ul style="list-style-type: none"> Общински анализи на ситуацията, одобрени и гласувани от Общинските съвети Подготвен първи вариант на областния

Етап на планирането / краен срок	Отговорник (организатор)	Участници в изпълнението	Описание на дейността. Задачи	Резултат / продукт
Срок: 25.06.			<ul style="list-style-type: none"> Потребности на рисковите групи Нужди и възможности за социални услуги Заклучения и препоръки към Стратегията 	доклад - анализ на ситуацията
Обучение Срок: 30.06.	Уницеф	Областни оперативни екипи	Втори обучителен модул: <ul style="list-style-type: none"> Същинско стратегическо планиране – подходи, методи и инструменти Приоритети и съдържание на планираните социални услуги и хоризонтални мерки за социално включване 	Подобрани умения за: <ul style="list-style-type: none"> Стратегическо планиране Планиране на социални услуги
Етап 3: Стратегическо планиране Стъпка 3.1. Втора областна работна среща за обсъждане на анализа и избор на приоритети на областно и общинско ниво Срок: 10.07.	Оперативен екип	Голяма областна работна група: <ul style="list-style-type: none"> представители на всички заинтересовани страни от първата областна среща нови участници, привлечени от териториалните работни групи по общини 	Задачи на Втората областна работна среща: <ul style="list-style-type: none"> Представяне на анализа на ситуацията и изводите Обратна връзка и допълнения по съдържанието на анализа, заключенията и изводите Постигане на общо съгласие за резултатите и препоръките в аналитичния доклад по общини и на областно ниво Избор на приоритетни направления на областно и общинско ниво в Стратегията Задачи на тематичните работни групи. Избор на координатори от РДСП и / или ДСП 	<ul style="list-style-type: none"> Финализиран доклад - анализ на ситуацията Избрани приоритетни направления Формирани тематични работни групи по приоритетни направления
Стъпка 3.2. Разработване на елементите на областната стратегия – общинско и областно ниво Срок: 25.07.	Координатори по общини Координатори на тематични работни групи	Участници в териториалните работни групи по общини Тематични групи по приоритетни направления или приоритетни рискови групи	Работни срещи и планиране на СУ по общини: <ul style="list-style-type: none"> Обсъдени и описани планираните социални услуги по общини – налични и нови СУ Формулирани потребности от СУ за специфични рискови групи, за които общината няма ресурси / възможности за разкриване на самостоятелна услуга и има нужда от такава услуга на областно ниво 	<ul style="list-style-type: none"> Описани СУ по общини – налични и нови, които да се включат в областната стратегия
Стъпка 3.3. Обобщаване на елементите – първи вариант на стратегията Срок: 15.08.	Оперативен екип Координатори на тематични работни групи	Членове на оперативния екип Тематични работни групи по приоритетни направления (главно от РДСП и ДСП, НПО)	Работа по обобщаване на предложенията от териториалните и тематичните работни групи за целите, социалните услуги и мерките за социално включване	<ul style="list-style-type: none"> Разработен първи вариант на стратегията
Стъпка 3.4. Трета областна работна среща	Оперативен екип	Голяма областна работна група - участват представителите на всички заинтересовани страни, включени в процеса на планиране до	Задачи на Третата областна работна среща: <ul style="list-style-type: none"> Обсъждане на първия вариант на областната стратегия Обща дискусия за 	<ul style="list-style-type: none"> Постигнато съгласие за съчетаването на интересите / потребности-

Етап на планирането / краен срок	Отговорник (организатор)	Участници в изпълнението	Описание на дейността. Задачи	Резултат / продукт
Срок: 10.09.		момента	<p>окончателно формулиране на визия, приоритети на областната стратегия, дългосрочни и специфични цели,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Допълване на пропуски, корекции • Постигане на общо съгласие за потребностите от услуги и мерки за социално включване по общини и на обл. ниво 	те на отделните общини и нужди от СУ на областно ниво
<p>Етап 4: Финализиране на областната стратегия</p> <p>Стъпка 4.1. Консултиране и корекции</p>	Оперативен екип Координатори на тематични работни групи	Членове на оперативния екип Участници в тематичните работни групи по приоритетни направления	<p>Окончателно разписване на областната стратегия:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Внасяне на корекции и допълнения от срещата • Текущо консултиране/ уточняване на неясни въпроси с общини, ДСП, доставчици на услуги и др. 	<ul style="list-style-type: none"> • Допълнен вариант на стратегията • Осигурен принос на всички участници в стратегията
<p>Обучение</p> <p>Срок: 30.09.</p>	Уницеф	Областни оперативни екипи	<p>Трети обучителен модул:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процес на финално консултиране на областните стратегии • Необходими компоненти за успешно изпълнение на областните стратегии 	<ul style="list-style-type: none"> • Подкрепа при завършването на областните стратегии
<p>Стъпка 4.2. Четвърта областна работна среща за финално съгласуване на стратегията</p> <p>Срок: 5.10.</p>	Оперативен екип	Участници: <ul style="list-style-type: none"> • Голяма областна работна група • областен управител, • кметове, • представители на ОбС 	<p>Задачи на Четвъртата областна работна среща:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Представяне и обсъждане на допълнения вариант на областната стратегия • Предлагане на последни корекции и допълнения по социалните услуги и мерки за социално включване • Обсъждане и утвърждаване на очакваните преки резултати и индикатори – за общините и за областно ниво 	<ul style="list-style-type: none"> • Съгласуван текст на стратегията
<p>Стъпка 4.3. Финализиране на стратегията</p> <p>Срок: 15.10.</p>	Областен управител и директор РДСП Оперативен екип	кметове, представители на ОбС участници в планирането	<ul style="list-style-type: none"> • Внасяне на корекции и допълнения в стратегията; • Разпращане на финалния текст на областната стратегия след внесените корекции от четвъртата областна среща за съгласуване и потвърждение 	<ul style="list-style-type: none"> • Финален вариант на областната стратегия
<p>Стъпка 4.4. Приемане на Областната стратегия</p> <p>Срок: 31.10.2010</p>	Областен управител	Областен съвет за развитие Комисии и подкомисии към Областния съвет за социално подпомагане	Заседание за приемане на областната стратегия, определяне на формата и сроковете за разработване и приемане на общински стратегии и годишни планове по общини	Утвърдена областна стратегия

Включените във времевия график обучения на оперативните екипи не изчерпват подкрепата на процеса на областно планиране от страна на УНИЦЕФ. Освен обучителните модули, консултантите на УНИЦЕФ ще предоставят текущи консултации, обратна връзка по разработваните документи (аналитични доклади и стратегии) и цялостна методическа помощ

на участниците в областното планиране. Тази помощ ще се оказва както дистанционно (по телефон и електронна поща), така и чрез посещения на място за подкрепа при решаване на възникнали критични въпроси и при осъществяване на ключовите стъпки в планирането, например, като втората областна среща за съвместно очертаване на дизайна на областната стратегия – определяне на визия и цели, избор на приоритети, рамка на планираната интервенция с ключови мерки, социални услуги, дейности и очаквани преки резултати.

Както е видно, сроковете за отделните етапи от планирането са твърде кратки и изискват ефективни и отворени канали за комуникация между всички участници, стегната организация на работата и паралелно изпълнение на редица дейности, за да се спази фиксираният от ППЗСП краен срок за утвърждаване на областните стратегии – **31 октомври 2010 година**.

4 Проучване на нуждите и анализ на ситуацията

Процесът на стратегическо планиране задължително стъпва на ясна и конкретна диагноза на проблемите с предписание за възможната интервенция и лечение. Диагностиката в социалната сфера ще се извърши чрез проучване и задълбочен анализ на социално-икономическия контекст, параметрите на ситуацията, в която живеят рисковите групи и уязвимите общности, оценката на техните потребности и възможности за развитие.

В контекста на стратегическото планиране на социалните услуги се очертават и **практическите ползи от ситуационния анализ**. Обобщените резултати от проучването и заключенията в аналитичните доклади за общините и областта ще осигурят:

- **Обосновка за избора на приоритети** и стратегически направления в Областната стратегия за развитие на социалните услуги в дадената област;
- **Профил и характеристика на отделните рискови групи и подгрупи** (включително обратна връзка за техните нагласи и очаквания), необходими за дизайна на услугите и мерките, включени в областната стратегия, които да съответстват на специфичните потребности на всяка рискова група;
- **Характеристика и конкретна информация за влиянието на рисковите фактори**, която да послужи за дизайна и планирането на адекватни услуги за превенция;
- **Детайлна информация за броя на индивидите и групите в риск**, които да бъдат обхванати от социални услуги и/или от съпътстващи мерки за социално включване, както и разположението им в населените места в общините на областта;
- **Оценка на наличните услуги и ресурси** в областта и в общините за развитие на услуги, както и на потенциала за привличане на допълнителни ресурси.

Обобщените изводи от анализа на ситуацията и събраните конкретни данни са важни за адекватното планиране на капацитета на социалните услуги и за избора на тяхната форма – начин на осигуряване на достъп и достигане до клиентите, обслужващи едно или няколко населени места в една или повече общини, както и за разработване на „смесени” услуги за рискови групи – комбиниране на две или повече услуги под един „административен покрив”.

4.1 Методика на проучването

4.1.1 Цели и обхват на проучването

Проучването на ситуацията се фокусира върху нуждите от социални услуги, разглеждани в общия контекст на социо-икономическите проблеми и хоризонтални политики за социално включване на уязвимите общности и групи от населението в областта. Оценката на потребностите е основа за планирането – тя е необходима, за да може планирането да отговори на реалните нужди от социални услуги за рисковите групи, да съответства на реалните възможности и капацитет на местните партньори за осигуряване на необходимите услуги и – в по-широк план – да съответства на дългосрочните тенденции в развитието на областта.

Целите на проучването се свеждат до:

- Очертаване на общата социо-демографска и икономическа картина на населението в областта – проблематика, настояща ситуация и тенденции в развитието;
- Определяне на факторите, които създават рискове пред индивиди/групи/общности по отношение на тяхната социална интеграция и социалната кохезия – настояща ситуация и тенденции;

- ☞ Отражението на рисковите фактори върху рисковите групи – кои са индивидите и групите в риск, какви са техните характеристики, брой и териториално разположение, какви са последиците от влиянието на рисковите фактори върху тях;
- ☞ Очертаване на нагласите и очакванията на настоящите и потенциалните потребители на услугите – деца и семейства в риск, други уязвими общности и групи;
- ☞ Възможностите на наличните ресурси както за подкрепа на идентифицираните групи в риск чрез развитие на социалните услуги, мерки за преодоляване на създадените проблеми, така и за превенция на риска на областно и общинско ниво.

Обхватът на темите на проучването включва широк кръг социо-икономически проблеми, демографски тенденции, общо състояние на сектора социални услуги в областта и в общините като осигурени ресурси (финансови, човешки ресурси, материално-техническа база и социална инфраструктура), достъп, капацитет и качество на наличните услуги. Търси се обратна връзка за нагласите на заинтересованите страни – местна власт, териториални структури на АСП, граждански организации, доставчици и потребители на социални услуги – и техните очаквания от развитието на социалните услуги в рамките на областното планиране през следващите пет години.

Обектите на изследването могат условно да се обособят в две групи в зависимост от тяхното място в процеса на стратегическото планиране по отношение на:

- a) **идентифицирането на приоритетите, целевите групи и потребностите от социална подкрепа:**
 - Населението на областта, с разбивка по общини и населени места;
 - Уязвими общности в неравностойно положение;
 - Деца и семейства, лица и групи в риск.
- b) **определянето на наличните и потенциалните ресурси и очаквания принос за развитието на социалните услуги и мерки за социално включване от страна на:**
 - Общинска и областна администрация, държавни структури, базирани на областно или общинско ниво;
 - Териториални структури на АСП – РДСП и ДСП;
 - НПО и доставчици на социални услуги;
 - Действащи социални услуги.

В географско отношение обхватът на проучването трябва да покрие всички общини на територията на съответната област и да се обърне специално внимание на малките изолирани населени места (ако има такива), където живеят малобройни рискови групи с ограничен достъп до услуги.

4.1.2 Методи и инструменти

Дизайнът на предложената методика е подчинен на необходимостта да се гарантира изпълнимостта на задачата в срок с наличните човешки и финансови ресурси на местните партньори във всяка област и община. Методите и инструментите за проучване на потребностите и анализ на ситуацията са съобразени с два основни фактора. На първо място, идват ограничените ресурси на областните и общинските администрации, които в повечето случаи не позволяват да се привлекат външни професионални организации или експерти като подизпълнители за провеждане на цялото проучване или на отделни компоненти. Втори, но не по-малко важен фактор, е ограниченото време – кратките срокове, предвидени за провеждане на проучване, разработване на анализи на ситуацията във всяка община и утвърждаването им от общинските съвети и за изготвяне на обобщен областен анализ на ситуацията и потребностите на рисковите групи.

4.1.2.1 Събиране на информация и статистически данни

От изключителна важност е да се съберат **конкретни актуални данни** за населението, за уязвимите общности, за лицата в различни рискове, за настоящите и потенциални потребители на социалните услуги и други данни (*стъпка 2.1*). Наличието на цифрови показатели ще осигури определянето на рисковите групи, както и необходимостта от различни видове услуги и техният обхват, капацитет и пр.

Количествените данни очертават броя нуждаещи се от специфични услуги – превантивни или подкрепящи. За да се направи това се изисква обща рамка, която се ползва от всички работни групи. Важно е, след като се установи информацията, тя да бъде във вид подходящ за обработка в общ формат и лесна за разбиране и ползване. Най-общо казано подходите за събиране на количествени данни ползват статистически методи и набират информация, която е изразена в количествени мерки.

Качествената информация е свързана с нуждите, очакванията, ограниченията, разбирането и оценката на съществуващите услуги. Качествените данни са в състояние да произведат не-количествена информация, т.е. информация, която не може да бъде изразена в числа и пропорции.

Възможни рискове, които трябва да бъдат избягвани при събирането на информация (количествени и качествени данни):

- Стигане до заключение за потребности чрез непълна информация;
- Отлагане на заключенията в търсенето на подробна информация, която, ако изобщо е налична, ще отнеме повече време отколкото е необходимо;
- Избор на твърде сложни методи за събиране и обработка на данните.

Основните източници на статистическа информация включват:

- Анализи, доклади, стратегически документи на национално, областно и местно ниво (стратегии, дългосрочни програми и планове за развитие, други);
- Статистически бази - данни, редовно събирани и актуализирани от:
 - институции на областно ниво – РИО на МОМН, РЦЗ, РЗОК, ДБТ, РДСП;
 - общински администрации – ГРАО, отделите, отговорни за социални, образователни и хуманитарни дейности и др.;
 - ДСП и отделите „Социална закрила” в общините;
 - други общински структури;
 - неправителствени организации.
- Документи на Местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, РПУ, Детска педагогическа стая, които текущо документират своя опит и практика и разполагат със статистика за специфични групи на деца в риск;
- Данни, документация и експертиза на доставчиците на услуги за действащите социални услуги в общините;
- Училища, болници, лични лекари и пр., които разполагат с информация за състоянието на свързаните сектори със социалните услуги;
- Граждански организации и НПО, които работят с уязвими общности;
- Годишни касови отчети позволяват да се направи анализ на финансовите възможности на отделните общини в развитието на социалните услуги.
- Съществуващи изследвания;
- Съществуваща официална информация, цитирана в различни официални документи (политически, регионални, статистика, стратегии, планове, анализи и пр.).

Източниците на информация, предложени в този списък, са лесни за ползване и напълно достъпни за местните партньори, включени в ситуационния анализ.

Събирането на статистическа информация се координира от Областния оперативен екип и общинските координатори по места. В процеса се включват представители на всички заинтересовани страни от областта. Те се обединяват в работни групи на териториален принцип по общини. Териториалните работни групи в трите пилотни области – Видин, Перник и Русе работиха на доброволен принцип, мотивирани от убеждението за необходимостта от адекватна работеща областна стратегия и план за развитие на социалните услуги, която ще допринесе за решаване на остри социални проблеми сред населението в съответната област.

4.1.2.2 Създаване на база данни

Събраната информация се **структурира** по общини и се **обобщава и систематизира** на ниво област. Областната и териториалните работни групи трябва да бъдат подпомогнати при установяване на източниците на информация. Дейността е изследователска и намирането на данни ще позволи точен анализ на нуждите. Същевременно, този подход спомага за осигуряване на достъп до почти всички налични източници на информация в областта като цяло и във всяка отделна община в частност.

Създаването на база данни става на две нива:

- **База данни на ниво община**, която включва цялата информация за дадената община – официални статистически документи; демографски данни от ГРАО; периодични доклади на ТСБ; годишни доклади и отчети на ДСП и ДБТ; училища, болници, полиция; местни изследвания, правени по конкретни поводи; отчети, доклади, анализи, стратегии на общинските администрации; общински планове за развитие, както и брой лица, които се обслужват от ДСП и ДБТ, брой ученици, брой населени места и т.н.
- **База данни на ниво област**, която е сборна за областта и обобщава данните, събрани за всички общини – официални статистически документи; периодични доклади на ТСБ; годишни доклади и отчети на териториалните звена на МТСП (АСП, АЗ, АХУ) и различните министерства – на образованието (МОМН), здравеопазването (МЗ), МВР, регионалното развитие и благоустройството (МРРБ). Към информационната база-данни се включват също изследвания, правени по конкретни поводи, отчети, доклади, анализи и стратегии на общинските администрации; областни и общински планове за развитие.

Информацията се съхранява в електронен вариант (официални статистически документи; периодични доклади на териториалното статистическо бюро; годишни доклади и отчети на териториалните звена на различните министерства; изследвания, правени по конкретни поводи; стратегии на общинските администрации; областни и общински планове за развитие) и на хартиен носител – книги, изследвания и аналитични доклади. Някои от документите – различните таблици със събрани статистически данни, картите за описание на услугите и др. – се дублират на електронен и хартиен носител.

Създадените бази данни се систематизират и съхраняват:

- на общинско ниво – в общинска администрация;
- на областно ниво – от областния оперативен екип.

Базите данни са достъпни за ползване от всички заинтересовани страни в общините и в областта.

В зависимост от техния вид, съдържание и динамика на променливост, събраните данни се **актуализират** с различна честота. Статистическите данни – като брой население, брой деца, настанени и изведени от институции, безработни и други, са данни, които по необходимост се актуализират в началото на всяка година. „Компектът” от стратегически и политически

документи се актуализира след тяхното обновяване (през една, две или повече години). Освен това, има и информация, която е относително постоянна и няма нужда от често обновяване (например, брой села в дадена община).

4.1.2.3 Възможни методи за проучване и анализ

При проучването могат да се приложат различни **методи** за събиране на количествени статистически данни и качествена информация за състоянието на проблемите и обществените нагласи:

- Документално проучване;
- Събиране на статистически данни от съществуващи източници и бази данни;
- Среци и дискусии с потребители на социални услуги – настоящи и потенциални;
- Фокус групи;
- Анкети;
- Полу-структурирани и дълбочинни интервюта;
- Дискусионни/интерактивни среци с местните общности.
- Теренно проучване.

Теренното проучване служи за събиране на **качествена информация за нагласите**, мненията и очакванията както на различните участници в предоставянето на услугите, така и на настоящите и потенциалните ползватели – рисковите групи и индивиди, за които са предназначени социалните услуги и мерки за социално включване. При наличие на допълнителен или достатъчен ресурс – от средства, време и хора – е полезно да се извърши теренно проучване с дълбочинни интервюта и фокус-групови дискусии. Теренното проучване се осъществява по методика, разработена на база на заявените цели на изследването и конкретизирана под формата на насоки за профила на включените респонденти, въпросници и инструкции за провеждането на интервюта и фокус-групи. (Подобно теренно изследване в области бе проведено в пилотните области Русе и Перник.)

При обработването на данните и анализа на ситуацията се прилагат количествени и качествени методи, сравнителен анализ на състоянието и тенденциите в свързаните сектори, анализ на силните и слабите страни. Освен това, в проучването могат да се ползват допълнителни **методи за анализ на проблемите и възможните решения**, които включват **участието** на широк кръг заинтересовани страни:

- SWOT анализ: определяне на вътрешни фактори – силни и слаби страни в конкретната област; външни фактори – възможности за надграждане на базата на силните страни; заплахи, ограничения, които намаляват възможностите;
- STEP анализ: анализ на тенденциите (социални, технологични, икономически, политически тенденции) и тяхното влияние върху целевите групи;
- Дърво на проблемите – идентифициране и анализ на проблемите, извеждане на причинно-следствените връзки между проблемите.

4.1.3 Резултати – аналитичен доклад с изводи и препоръки

Анализът на данните и събраната информация трябва да бъде обективен и критичен, за да очертае цялостна картина на настоящото положение и тенденциите в развитието на областта и общините. Причините и изводите за настоящото положение трябва да бъдат изведени, посочвайки как това би могло да се промени. Необходимо е да бъдат посочени и действия, които ще се предприемат на местно и регионално равнище.

Аналитичен доклад се изготвя на основата на събраните пълни или частични данни за броя и състоянието на рисковите групи, събрани от териториални работни групи (*стъпка 2.3.*).

Включването на статистическа информация от всичките общини в областта дава възможност да се изведат общите тенденции.

Аналитичният доклад съдържа следните задължителни елементи:

- ✓ Въведение – обикновено уводната част на доклада дава кратко описание на контекста на анализа, предоставя сбита информация за обстановката, за това кой е възложил задачата, периода, в който е извършена, и от кого (трябва да се опишат главните действащи лица).
- ✓ Представяне на методиката на проучването – цели, обхват, методи и инструменти на проучване и анализ. Описва се с каква цел и защо е необходим анализа, неговите практически ползи. Посочва се кой и как е събирал информация, как е направен анализът на ситуацията, както и какъв инструментариум е използван. В този раздел се посочват източниците за събиране на информация.
- ✓ Описание на общата ситуация в общината или в областта – демографска характеристика на населението, състояние, основни проблеми и тенденции в секторите икономика, заетост и безработица, здравеопазване, образование, жилищна политика, инфраструктура и други в зависимост от спецификата на конкретната ситуация в различните области.
- ✓ Анализ на групите в риск – подходи за определяне на рисковите групи, анализ на всяка изведена рискова група – деца в риск; деца и лица с увреждания; живеещи в институции; самотно живеещи стари хора и прочие. В доклада се посочват колкото е възможно по-пълни статистически данни за броя на хората от всяка рискова група и – по възможност – оценка за териториалното разпределение на съответните рискови групи по общини и населени места.
- ✓ Анализ на социалните услуги и ресурси – установяват се празнините в услугите, както и сфери, в които услугите се нуждаят от подобрене; оценяват се съществуващите услуги, техните позитивни и негативни точки; важно е да се оцени наличието или отсъствието на услуги по превенция и ефекта от това наличие или отсъствие.
- ✓ Аналитичният доклад завършва с изводи и препоръки – необходимо е да се направят основни изводи и заключения в съответствие с целта и обхвата на проучването. Този раздел на доклада трябва да се фокусира върху:
 - **Изводите**, които трябва да са съгласувани със заключенията и описват какво съществува и работи добре (т.с. не изисква намеса или подобрене); какво съществува и може/трябва да бъде подобрено (по отношение на количеството на услугите, качеството и достъпа); посочват основните празноти и проблеми, по които трябва да се работи.
 - **Препоръките** – всяка препоръка трябва да съответства на заключенията и изводите в доклада. Докладът трябва ясно да показва, че препоръките са следствие на активен процес, включващ обширни консултации със заинтересовани страни на различни нива. По принцип те трябва да идентифицират основните приоритети, мерки и социални услуги да предложат проектна рамка на стратегията, която да обхваща основните идентифицирани лица, групи и общности в риск.

Крайните продукти от проучването са:

- създадени информационни бази данни за населението и рисковите групи;
- доклади за **анализ на ситуацията във всяка община**, утвърдени от Общинските съвети;
- **обобщен областен доклад** за анализ на ситуацията на областно ниво, приет от голямата областна работна група.

Резултатът от този етап са анализи на нуждите, проблемите и въпросите пред всяка целева група, както и анализ на съществуващите услуги за всяка община и обобщаващ доклад

на областно ниво. Трябва да се установят празнините в услугите и хоризонталните мерки за социално включване, както и сфери, в които социалните услуги се нуждаят от подобрене.

4.2 Как да организираме проучване с участието на заинтересованите страни

Описанието на стъпките в анализа на ситуацията, които следват, е синхронизирано с етапите в процеса на планиране (посочени в Таблица №1). За да се спази времевият график на областното планиране, е необходимо и задължително да се поставят срокове за всяка дейност по проучването на ситуацията, като се препоръчва максимум два месеца за събирането на информацията и разработването на аналитичните доклади.

През първия етап на планирането паралелно с изграждането на партньорства, създаването на организация и консолидирането на голямата областна група се извършва и подготовката за стартиране на проучването и анализа на ситуацията. В рамките на **първата областна работна среща** (стъпка 1.3.) участниците в голямата областна работна група се запознават с методиката на проучването, подходите и инструментите за събиране на информация и статистически данни, обсъждат съдържанието и структурата на аналитичните доклади за ситуацията в областта и/или в отделните общини. В крайна сметка един от важните резултати от първата областна среща е уеднаквяването на методиката и подходите и синхронизирането на дейностите по събиране на данни и анализ на ситуацията във всички общини в областта.

Инструментите за събиране и обобщаване на информация и статистически данни, предложени от УНИЦЕФ, са изпробвани при планирането в пилотните области Видин, Русе и Перник и са актуализирани на базата на натрупания опит. При необходимост оперативните екипи и експертите по места могат да допълнят/адаптират тези инструменти към местните условия. Например, по-специално внимание участниците могат да обърнат на таблицата за разпределение на ключови рискови групи по населени места, (в **данните за профила на общината**, вж. Приложение В2) като допълнят списъка на тези рискови групи (с нови колони в таблицата), според спецификата на проблемите в дадената община.

За да се осигури съвместимост и съпоставимост на събраните данни в различните области обаче при адаптирането на инструментите се следва принципът на допълване, а не заместване на видовете данни. Затова е препоръчително да се добавят нови индикатори и/или колони в таблиците, които съответстват на местната специфика в съответната област, без да се нарушава общата рамка и структура на таблиците. Предложенията за промени се обсъждат на първата областна работна среща и се нанасят одобрените корекции и допълнения.

След приемането на методиката на проучването започва практическата работа по събиране на данни във всички общини в областта (стъпка 2.1). Заедно с участниците в териториалната работна група общинският координатор организира целия процес. Задачите се разпределят между отделите в общинска администрация, ДСП, ОЗД, училища, МКБППМН, РПУ, ДБТ, доставчици на услуги, местни НПО и др., при което е възможно за кратко време да се събере и систематизира необходимата разнообразна информация за оценка на нуждите и планиране на услугите:

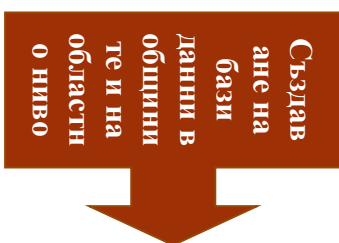
- **Наличните статистически данни за населението и рисковите групи**, регулярно актуализирани от общинска администрация и местно-базираните държавни институции, включени в **Таблицата за статистическа информация за рисковите групи по общини** (вж. Приложение В1).

- **Информация за ситуацията в общините**, наличната социална инфраструктура, състояние на мрежите от образователни, здравни, социални заведения и услуги, граждански сектор и пр., описани в *Профила на общината* (вж. Приложение В2) и в *структурата на доклада за анализ на ситуацията по общини* (вж. Приложение В6).
- **Описание на всяка социална услуга** на територията на общината – действаща или във фаза на изграждане. *Картата за информация за социалната услуга* (вж. Приложение В5) се предоставя от оперативния екип на териториалните координатори по общини и се разпраща до всяка социална услуга за попълване от доставчика или от екипа, предоставящ услугата.
- **Данни за наличните човешки ресурси** ангажирани в планирането и управлението на социалните услуги – в *Картата за персонала в общинска администрация* и в *Картата за персонала на ДСП* (вж. Приложения В3 и В4).
- **Допълнителна информация за разпределението на ключови рискови групи по населени места** (по таблиците в *Профила на общината*, вж. Приложение В2) се събира чрез проучване на място и включване на „ресурсни хора“ по места – като кметове на кметства и кметски заместници на прилежащите населени места и махали, лични лекари, местни активисти, читалища и други.

По същото време се извършва **документално проучване** (*стъпка 2.2*) на съществуващи анализи, доклади, стратегически документи, дългосрочни програми и планове за развитие на областната и местната администрация, финансови отчети и доклади. Добре е различните видове документи да бъдат събрани, подредени и типологизирани, а след първоначалния им преглед и обзор, да се премине към анализирането им. С помощта на териториалната работна група общинският координатор изготвя **списък** на тези документи, прилага **копия в информационната база данни за общината** и изпраща копия от документите на областния оперативен екип за **включване в областната база данни**.

Теренното проучване за нагласите на рисковите групи (*посочено в параграф 4.1.2.3*) може да осигури ценна информация за определянето на приоритетните проблеми, съдържанието и дизайна на планираните услуги. При ограничените ресурси (хора, финанси и време) може да се потърсят възможности за частично изпълнение на областно ниво, като резултатите се ползват от всички общини, или поне за заместване със сондаж на мненията на някои ключови рискови групи при срещи и дискусии. Тук могат да бъдат много полезни местните граждански организации, които поддържат постоянна връзка с уязвими общности и групи.

Паралелно с работата в общините, **областните оперативни екипи** организират събирането на **обобщена статистическа информация** по показатели за демографската характеристика и състоянието на социално-икономическите сектори, набелязани в приложената *структура на аналитичния доклад за областта* (вж. Приложение В7). Основният пакет от тези налични данни на областно ниво се подават от областните структури на държавните институции (като РДСП, РИО на МОМН, РЦЗ, ДБТ и РСЗ, Териториално статистическо бюро, РЗОК и др.)

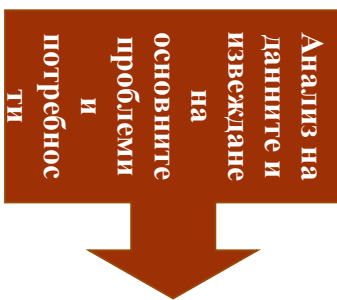
Всички подадени данни в попълнените *карти* (или части от карти) се изпращат на общинския координатор, който ги систематизира и включва в информационната база данни за общината.

Общинският координатор организира систематизирането и структурирането на всички събрани данни, документи, проучвания за общината под формата на информационна база данни, която да бъде подредена и лесна за ползване. В по-големите общини, които разполагат с повече човешки ресурси може да се определи **сътрудник** на общинския координатор, който да отговаря конкретно за систематизирането и текущото актуализиране и допълване на информационната база данни за състоянието на социалния сектор в общината. По-нататък, след приемането на стратегията този сътрудник ще бъде изключително полезен за

дейностите по мониторинг и оценка на изпълнението на стратегията за развитие на социалните услуги на територията на общината и на областта като цяло.

Информационната база на областно ниво обединява данните от всички общини, както и събраната информация по общите показатели за развитието на областта като цяло. Систематизираната информация от общините се подава към областния оперативен екип за обобщаване на областно ниво (вж. таблицата в Excel - Приложение D1, предоставена за ползване в електронен вариант на диска). В базата данни се включват и наличните документи на областно ниво – стратегии, програми, изследвания, доклади и др.

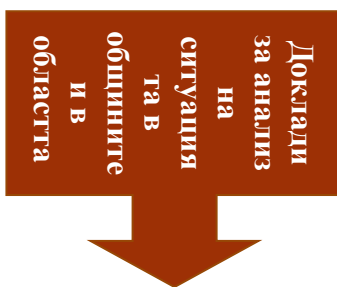
Данните на общинско ниво се съхраняват в общинската администрация и се систематизират от определения за целта общински координатор, а на областно ниво се събират и съхраняват от областния оперативен екип. Базите данни на общинско и на областно ниво са достъпни за ползване от всички заинтересовани страни както за нуждите на стратегическото планиране в социалния сектор, така и за разработване на проектни предложения.

Идентифицирането на приоритетните направления и потребности от услуги стъпва на извеждането на основните проблеми по общини и в областта като цяло, които следва да бъдат адресирани от областните стратегии. Събраният обем информация от проучването и работата на терен е необходимо да бъде внимателно анализирана (стъпки 2.1. и 2.2.). Участниците в процеса на анализ и обработка на информация са същите лица от общинските териториални групи, участващи във фазата на набиране на данните (ако условията и ресурсите позволяват – може да бъдат привлечени и външни специалисти за подпомагане на процеса).

Заинтересованите страни в общините могат да бъдат включени в процеса на анализ и оценка на проблемите и потребностите от услуги чрез следните примерни дейности:

- Провеждане на структурирани дискусии на територията на всяка община за извеждане на специфичните проблеми чрез „мозъчна атака”, анализ на потребностите и възможните решения. Дискусиите се организират от териториалните работни групи в „разширен” състав – с привличане на по-широк кръг хора на местно ниво, включително представители на уязвимите общности и рискови групи, детски и младежки организации и неформални инициативни групи, НПО, читалища, училищни настоятелства и пр.
- Посещения на място от Областния оперативен екип за срещи и дискусии с представители на общини, местните администрации, доставчици на услуги, териториални структури на АСП, НПО, целеви общности, групи в риск и други;
- Провеждане на разговори и/или групови дискусии с представители на рисковите групи и с потребители на услугите за извеждане на техните нагласи и очаквания за социална подкрепа. В случай, че дадената община или област не може да си позволи теренно проучване, по този начин може частично да се включи гледната точка на самите рискови групи за проблемите и дефицитите в развитието на социалните услуги.

Разработването на докладите за анализ на ситуацията (стъпка 2.3.) по общини и на областно ниво стъпва на систематизираните данни, обобщените резултати от дискусиите за извеждане на проблемите по общини, направените SWOT анализи, изводите от теренното проучване на нагласите и очакванията на рисковите групи (където се намерят възможности за пълно или частично теренно проучване), препоръките от прегледа на наличните анализи и проучвания, където се посочват онези компоненти и изводи, които са

актуални и за настоящия момент.

Общинските анализи на ситуацията се организират от общинския координатор. Необходимо е **всяка териториална работна група** да определи **ведещо лице и малък екип от 2-3 души**, който ще разписва аналитичната част. В този екип задължително участва общинският координатор, представител на съответната ДСП и привлечен експерт от общината или от НПО. След това документът се предлага на представители от съответната териториална група за вътрешно обсъждане и редакция, за да се подготви за консултирането с широк кръг заинтересовани страни в общината. Областният оперативен екип оказва подкрепа на „авторските екипи“ по общини чрез консултации, обратна връзка и коментари по „черновата“ на общинските анализи, като се придържат към подход, подпомагащ развитието на капацитета особено на по-малките общини и съобразен с водещата ангажираност на общините като доставчик на социалните услуги.

С цел консултиране и съгласуване на разработените общински анализи, общинският координатор организира дискусия за широко обсъждане на анализа под формата на **разширено заседание на Общинските съвети по социално подпомагане**, в което участва териториалната работна група, представители на самите уязвими общности и рискови групи и на други заинтересовани страни в общината. Препоръчително е в тези дискусии да се включи и представител на областния оперативен екип. След нанасяне на предложените корекции и допълнения анализите на ситуацията се внасят от кмета в Общинските съвети за обсъждане и утвърждаване.

Паралелно с разработването и приемането на общинските анализи, оперативният екип разработва **областния доклад за анализ на ситуацията**. Областният оперативен екип от своя страна също определя водещо или водещи лица по изписване на общия аналитичен доклад за областта. В доклада се използват предварителните „чернови“ на общинските анализи и в постоянна връзка за съгласуване на изводите с работните групи от всяка община. През призмата на идентифицираните потребности и дефицити в развитието на социалните услуги и мерки за социално включване в докладите се прави и оценка на наличните стратегически документи и програми – на общинско и областно ниво, като се отбелязва кои приоритети продължават да са валидни в настоящата ситуация, кои потребности вече са обхванати в планирани услуги и кои трябва да се адресират в новата областна стратегия.

Областният доклад се завършва след приемането на общинските анализи от Общинските съвети по места. **Процесът на консултиране на областния анализ на ситуацията** със заинтересованите страни минава през няколко фази:

- ⇒ обсъждане в широк формат на Втората областна работна среща (*стъпка 3.1*);
- ⇒ допълване на доклада с направените предложения и корекции от участниците, което се извършва от областния оперативен екип;
- ⇒ разпращане на допълнения вариант по електронна поща до всички организации и структури, представени в голямата областна работна група за обратна връзка, корекции и коментари;
- ⇒ финализиране на доклада с корекциите и допълненията, получени от участниците по електронен път.

Представянето на работните варианти на аналитичния доклад има характер на групово обсъждане, в рамките на което заинтересованите страни имат възможност да дискутират и коментират върху основните изводи и препоръки на доклада. За целта всички участници е необходимо предварително да са запознати със съдържанието. По принцип подобни дискуссионни срещи могат да бъдат провеждани в рамките на един работен ден и по предварително изготвен план за работа. (Примерен вариант за дневен ред е включен в Приложение В8).

Финалният вариант на областния доклад се представя на Третата областна работна среща (*стъпка 3.4*) за последни корекции и одобрение като неразделно приложение към областната стратегия за развитие на социалните услуги и мерките за социално включване.

4.3 Рискови фактори и рискови групи

Смисълът на социалните услуги е да предпазват хората от рискове (свързани с тяхната социална интеграция и функциониране) и да подпомагат реинтеграцията в случаи на вече появили се рискове. Социалните услуги се отнасят до: индивиди, групи, общности. В случаите на общности и групи, социалните услуги са по-скоро за превенция, докато при индивидите услугите влизат в действие вече при появил се риск.

Под група имаме предвид съвкупност от индивиди, които притежават в една или друга степен определена характеристика. Не е задължително групата да има функционални характеристики – да се осъзнава, определя като група или да действа като такава. Това е важно да се държи предвид при анализа на групите в риск, за да не се припишат автоматично функционални характеристики и очаквания към група, която е „създадена” като такава единствено от външния поглед на анализатора.

Планирането на социалните услуги изисква задълбочен анализ на потребностите на групите от населението, които са най-уязвими от социално изключване.

Социалните услуги понякога се явяват заместители на редица нерешени обществени проблеми от сферата на образованието, здравеопазването, жилищната политика и пазара на труда. В резултат на това често се стига до настаняване на деца в домове поради липса на битови и жилищни условия за семейството; настаняване на възрастни хора в домове поради затруднен достъп до здравни грижи; запазване на специализирани институции в малките населени места поради сигурната заетост на трудоспособното население.

Оттук става ясна необходимостта да се видят **кои са факторите/обстоятелствата**, които в конкретната ситуация създават рискове пред социалната интеграция на индивиди и групи и функциониране на общности. Необходимо е да се оцени по какъв начин тези фактори се отразяват на индивидите и групите, как тези фактори са свързани помежду си, **за да се потърсят релевантни отговори на ключовите въпроси:**

- ✓ Как може да се противодейства на факторите/тяхното влияние преди появата на рискове?
- ✓ Как може да се подпомогне реинтеграцията на индивида/групата и нормалното функциониране на общността?

Основните критерии за нормалното функциониране и социална интеграция са различни за различните общности и групи, в зависимост преди всичко от възрастта на индивида, и се изменят във времето и в различни социални общности.

За децата това са:

- Семейна среда
- Образование
- Здравно състояние
- Развитие
- Участие в социалната общност
- Приемлив стандарт на живот

За хората в работоспособна възраст:

- Трудова заетост
- Жилище
- Здравословно състояние
- Участие в социалната общност
- Приемлив стандарт на живот

За старите хора след работоспособна възраст:

- Жилище
- Участие в социална общност
- Приемлив стандарт на живот
- Здравословно състояние

При планирането на социални услуги е от изключителна важност да се открият основните проблеми, които пораждат рискове за различните групи, да се набележат мерки за решаването им и да се планират услуги по превенция, каквито към настоящия момент не се предоставят. Планирането на услуги от резидентен тип идва на последно място, без да се явяват като заместители при решаването на проблеми от друго естество.

Необходимо е да се вземе под внимание и **взаимодействието между факторите**, които пораждат риск за различни групи от населението.

Например, факторът равнище на доходите засяга почти всички групи от населението, но особено уязвими са хората с ниски доходи или без постоянни доходи. Този фактор обаче не формира самостоятелно рискови групи от населението, групите се формират при съчетание на този фактор с други фактори. Някои от свързаните фактори, които утежняват ситуацията, без да са степенувани по значимост, са следните:

- ⇒ Безработицата при трудоспособното население и ограничени доходи на хората в надтрудоспособна възраст е свързана със социално-икономическото развитие на общностите и е основен рисков фактор, свързан с доходите и стандарта на живот на хората в трудоспособна възраст; трайната безработица безспорно поражда и други рискове, които не са свързани само с липсата на доходи.
- ⇒ Структура и численост на семейството – напр. съотношение между трудоспособните и нетрудоспособните членове на семейството, най-често непълни или многодетни семейства. От съществено значение за формиране на рисковите групи по отношение на доходите е броят на членовете на семейството и разпределението на разходите между тях, както и броят на нетрудоспособните членове в семейство в случаите на многодетни семейства и семейства с един родител.
- ⇒ Увреждане или здравословен проблем на член от семейството. От значение за формиране на рисковите групи е наличието на тежък здравословен проблем или увреждане на член от семейството, които изискват непрекъснати, допълнителни разходи, които затормозяват семейния бюджет. Ако състоянието му изисква един от трудоспособните членове на семейството да полага грижи в ежедневието, това води до допълнително задълбочаване на проблемите, свързани с доходите.
- ⇒ Затруднен достъп до здравни и образователни услуги поради различни причини – отдалеченост на населеното място, наличие на здравословен проблем;
- ⇒ Ниски нива на образование;
- ⇒ Принадлежност към уязвими етнически малцинства.
- ⇒ Липса на жилище;
- ⇒ Други фактори...

Възрастта и увреждането също са определящи фактори, свързани с възможностите за автономност на хората и необходимостта от подкрепа, които оказват ссериозно влияние за формирането на рискови групи.

5 ПРИЛОЖЕНИЯ: СВИТЪК 1

Приложенията са групирани по теми за по-лесно намиране. Съдържанието обхваща както приложенията, включени директно в текста на Наръчника, така и тези, които са приложени само в електронна версия на диска.

5.1 Използвани съкращения (абривиатури)

АЗ	Агенция по заетостта към МТСП
АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хора с увреждания
ВУИ	Възпитателно училище с интернат
ГРАО	Гражданска регистрация и административно обслужване
ДАЗД	Държавната агенция за закрила на детето
ДБТ	Дирекция Бюро по труда
ДДЛРГ	Дом за деца лишени от родителски грижи
ДДМУИ	Дом за деца и младежи с умствена изостаналост
ДДУИ	Дом за деца с умствена изостаналост
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДП	Домашен помощник
ДРСЗ	Дирекция “Регионална служба по заетостта”
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане”
ДЦДМУ	Дневен център за деца и младежи с увреждания
ДЦДМУИ	Дневен център за деца и младежи с умствена изостаналост
ДЦДУ	Дневен център за деца с увреждания
ЕКПО	Екип за комплексно педагогическо оценяване към РИО на МОМН
ЗЖ	Защитено жилище
ЗМБ	Звено “Майка и бебе”
ЗМО	Звено за мониторинг и оценка
ЗСП	Закон за социално подпомагане
КСУ	Комплекс за социални услуги
ЛА	Личен асистент
МБАЛ	Многопрофилна болница за амбулаторно лечение
МЗ	Министерство на здравеопазването
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МОМН	Министерство на образованието, младежта и науката
МТСП	Министерството на труда и социалната политика
МФ	Министерството на финансите
НЖ	Наблюдавано жилище
НПО	Неправителствена организация
НП “ОСПОЗ”	Национална програма „От социално подпомагане към осигуряване на заетост”
ОЗД	Отдел “Закрила на детето”
ОПРЧР	Оперативна програма за развитие на човешките ресурси
Отдел “СЗ”	Отдел “Социална закрила”
ПРООН	Програма за развитие на организацията на Обединените нации
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
РЗОК	Регионална здравно-осигурителна каса
РИО на МОМН	Регионален инспекторат по образование към Министерството на образованието, младежта и науката
РИОКОЗ	Районна инспекция по опазване и контрол върху общественото здраве
РПУ	Районно полицейско управление
РЦЗ	Регионален център по здравеопазване
РЦПИОВДУСОП	Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности
СА	Социален асистент
СИ	Специализирана институция

СОП	Специални образователни потребности
СПИ	Социално – педагогически интернат
СУ	Социална услуга
ТЗ	Техническо звено за деинституционализация към УНИЦЕФ и АСП
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦРДУ	Център за работа с деца на улицата
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

5.2 Аналитични материали

5.2.1 Приложение А1: Определяне на потребностите на деца и семейства в риск

Анализът на групата на децата и семействата в риск показва, че родителите срещат трудности от различен характер за отглеждането на децата, което дава възможност да се диференцират **няколко подгрупи, в зависимост от проблемите.**

Социално-битовите проблеми предизвикват **обективни трудности при отглеждане на децата**, т.е дадености, които са факт и нямат отношение към личността на родителите, като липса на жилище; липса на постоянни доходи в семейството; многодетни семейства. Много често тези проблеми не се извеждат и не се формулират ясно, но те често са в основата на причините, които водят до настаняване на деца в специализираните институции (СИ). Те са описани общо в документите по случаите като „липса на родителски капацитет” или „неглижиране на детето”, но от съществено значение е да се разбере какви са причините – дали става въпрос за липса на средства или за липса на разбиране за нуждите на детето. *Най-важното е да се идентифицира точно проблема и да се предостави съответното подпомагане на родителите.* В някои случаи има натрупване на съпътстващи фактори около основния – недостатъчен размер на доходите на семейството, които допълнително усложняват ситуацията.

Съществуват проблеми, свързани със **субективни трудности на родителите** за осъзнаване на потребностите на децата – в случаи на непълнолетни родители; родители, които са живели в институции; непълни семейства, разведени родители; родители с увреждания. Данните на ОЗД отразяват единствено отворените случаи в ОЗД. Както става ясно, в понятието “липса на родителски капацитет” са включени както случаите на субективни трудности, така и случаите на обективни трудности – финансови и жилищни проблеми, описани по-горе. Нерядко случаите на пренебрегване на детето, на психическо, физическо и сексуално насилие над него в семейства, които не са обект на подпомагане, могат да станат видими за системата за закрила единствено при тежък инцидент с детето или при развод на родителите.

Наличие на увреждане на детето

Независимо от направените промени през последните години по отношение на подпомагането и предоставянето на услуги на родители, които отглеждат дете с увреждане, **основните затруднения на родителите са от финансово естество** (осигуряване на лекарства, консумативи, лечение, рехабилитация). В същото време потребностите на децата с увреждания са свързани с възможностите за интегриране. Често родителите трудно осъзнават, че децата им имат нужда от общуване и с други хора и възприемат себе си като единствените, които могат да се грижат за децата, трудно приемат помощ вкъщи или в услуги в общността и формулират проблемите си основно като финансови.

Трудностите в грижата за дете с увреждане често водят до разрушаване на родителската двойка, като най-често майката е тази, която остава да се грижи за детето.

През последните години беше направено много за приемането на хората с увреждания и „общественото мнение” вече не притеснява родителите до такава степен. Основните им притеснения са свързани с осигуряването на потребностите на децата, както базови, така и специфични. Потребностите на децата с увреждания включват всички потребности на децата и възможностите (обективни и субективни) на родителите да осигуряват грижи за тях. Проблемите са комплексни и изискват ангажираност на социалното подпомагане (предоставяне на помощи и на услуги).

Към описаните по-горе обективни и субективни трудности, тук се прибавят и специфичните трудности, свързани с увреждането – достъпна среда, транспорт, нагласи на специалисти от секторите

образование и здравеопазване. От съществено значение е **приемането на увреждането като различно състояние на хората**, а не здравословен проблем, който може да бъде преодолян след диагностика и проведено лечение. Този подход има основополагащо значение при формиране на местните политики за хората с увреждания – ако увреждането се приема като различно състояние, усилията няма да са насочени към оценяване и връщане на човека с увреждане в „нормата”, а към адаптиране на средата към неговите особености, което не се заключава само до рампата от улицата до входа на сградата.

Проблемно поведение на детето

Най-често това са децата, с които приоритетно работят Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) и Детската педагогическа стая. Много често проблемите при децата са провокирани от дефицит на родителски капацитет и липсата на услуги за подкрепа на родителите. С изключение на случаите на извършено престъпление от деца, за които има съответните текстове в НК, решенията за детето с проблемно и противообществено поведение е логично да бъдат в компетентностите на системата за закрила на детето. Голяма част от случаите са деца с проблеми в училище. В тази връзка, има недостиг на услуги за превенция на отпадането от училище, подкрепа в образователния процес и повишаване на мотивацията на децата да учат.

Потребностите на децата с проблемно поведение поставят необходимостта да бъде разпознат проблема, скрит зад проявата. В някои случаи проявата е симптом за проблем при детето и не бива винаги тя да се използва като повод за наказание. Често родителите не се чувстват подкрепени при взаимодействието с дете с проблемно или противоправно поведение.

Деца на родители в чужбина

За броя на децата на родители в чужбина, които се отглеждат от своите близки, но не са били настанени по реда на Закона за закрила на детето (ЗЗД) в техните семейства има частична информация. Проблемите основно са свързани с трудностите, които срещат роднините при отглеждането им. Към някои от проблемите, посочени в предишния раздел, тук се включват и други, основно свързани с отсъстващия родителски контрол и наличието на повече материални средства, с които децата могат да разполагат. В много отношения тази група е близка до децата, настанени при роднини и близки, с тази разлика, че случаите не са в ползрението на отделите „Закрила на детето”.

Деца на разведени родители

Няма точна информация за броя на децата, които се отглеждат от един от своите родители, поради разтрогване на брака, и за които не е потърсена подкрепа от ОЗД. Проблемите основно са свързани с трудностите, които среща родителят, (при когото е детето) или роднините (ако детето живее с близки и роднини) при отглеждането на детето. Често родителите водят битка по време на развода и детето става изкупителната жертва.

Много често децата не получават психологическа подкрепа за преодоляване на драмата от раздялата на двамата родители и това поражда промяна в поведението, в отношението им с близки и роднини, с връстници, занижена мотивация за учене и др. Родителите и техните близки, поели грижата за децата, също имат нужда от подкрепа и услуги.

Деца, жертви на насилие и трафик

Един от основните проблеми при работата с децата жертви на насилие е доказване на деянието. С изключение на малкото осъществени проекти на НПО за изслушване на деца, жертви и свидетели на насилие, практиката в страната остава непроменена. Насилието, особено сексуалното, се доказва трудно, децата са подложени на поредица разпити, в които разказват за случилото се на различни хора, в обстановка, която допълнително представлява стрес за тях. Няма специализирани съдебни състави, които приоритетно да гледат делата, свързани с децата.

Все още специалистите трудно разпознават белезите на насилие, както по отношение на конкретен случай, така и по отношение на работата с малцинствени общности. Случаите на ранни ромски бракове, договорени между родителите, остават извън обхвата на социалната работа на ОЗД, тъй като изискват превантивни дейности в различни насоки – работа за преодоляване на нагласите в тези общности, превенция на ранна бременност, санкциониране на съжителството, което може да бъде престъпление по НК. За тези случаи обикновено няма информация, те стават видими за системата за закрила в случай на инцидент или при раждане на дете от малолетна или непълнолетна майка. Не рядко социалните работници са на мнение, че това е въпрос на културни различия на ромската етническа общност, които не са обект на социална работа.

Децата, които са жертва на трафик, много често биват връщани в същата рискова среда, ако не бъде доказано участието в трафика на техни родители или близки. В резултат на това се случва да се повтори извеждането на детето в чужбина със същата цел – проституиране или кражби.

Деца, настанени в специализирани институции

Децата, настанени в специализирани институции, за които съществува риск да прекъснат връзката със своите родители, са специфична рискова група. Обикновено след настаняване на децата в СИ се стига до трайно прекъсване на връзките им с биологичните родители. Персоналът на домовете често обвинява родителите, че не се интересуват от децата си и поема отговорностите за отглеждането им. В резултат от трайната институционализация децата не познават своите биологични родители, братя и сестри и не се чувстват част от семейна или етническа общност.

Работата с биологичните родители затруднява всички в системата на закрилата и услугите за деца, но тя е най-важната, за да има обратимост на процесите и да се постигнат реални резултати от усилията в посока деинституционализация на грижите. Проблемите до голяма степен са свързани с първопричините, които са довели до настаняване на децата в домовете.

Деца с увреждания, в риск да бъдат изоставени от своите родители

Съществена причина за настаняване на деца в домовете е тяхното здравословно състояние. Предвид тежките увреждания те не се отглеждат в собствените си семейства, настаняват се в институции и престояват там през целия си живот. За тези деца няма друга алтернатива, освен институционалната грижа, особено ако увреждането е много тежко. Причините да бъдат тези деца изоставяни се крият в семейството, което не е подготвено психически и материално за грижата за увредено дете.

Деца, които са настанени в алтернативна семейна грижа

Настаняването на дете в приемно семейство е решение на конкретния проблем, но не е трайно решение. Тези деца са включени в рисковите групи поради необходимостта от подкрепа на приемните родители.

Настаняването на деца при роднини и близки е една от формите на споделена грижа в рамките на разширеното семейство и намира широко приложение през последните години. Посочените данни са само на децата, чиито случаи са преминали през ОЗД и е наложена мярка за закрила. Включването на тази група е свързано с необходимостта от предоставяне на подкрепа на хората, които са поели грижа за отглеждане на децата, вместо техните биологични родители. Най-често това са бабите и дядовците, които срещат сериозни трудности при отглеждане на внуците си, поради различията между поколенията.

Тук се проявяват и някои традиции, предимно на хората от етническите малцинства, особено в случаи на разрушена родителска двойка. При някои ромски общности е прието детето да остане при родителите на бащата, като майката е затруднена да се вижда с него. В други общности, детето остава при родителите на майката, които по този начин й дават възможност по-спокойно да формира друго съжителство. Тези проблеми имат значение за детето и тази група трябва да е обект на социална работа и социални услуги.

5.2.2 Приложение А2: Функции на държавни и местни институции по отношение на развитието на социални услуги

Заинтересовани страни с национално значение

Държавните институции с отговорности по отношение на планирането, създаването, предоставянето и управлението на социалните услуги на национално ниво са:

Министерството на труда и социалната политика (МТСП) създава държавната политика и сферата на социалното подпомагане и социалните услуги и определя националните приоритети. МТСП утвърждава финансирането на социалните услуги като държавно делегирана дейност. Заедно с Министерство на финансите определя държавно-делегираните дейности в социалните услуги и разработва разходните стандарти за финансиране на социалните услуги. МТСП отговаря за нормативната рамка, която определя обхвата на дейностите, като предлага законодателни промени.

Агенцията за социално подпомагане е администрация към министъра на труда и социалната политика за изпълнение на държавната политика по социално подпомагане. Функциите на АСП по

отношение на планирането на социални услуги, съгласно Закона за социалното подпомагане (ЗСП) включват координация на дейностите по планиране и развитие на социалните услуги.

Функциите на АСП, които имат отношение към предоставянето на социални услуги, съгласно Устройствения правилник, са:

- Предоставяне на социални услуги
- Контрол по спазването на утвърдени критерии и стандарти за извършване на социални услуги;
- Откриване и закриване на специализирани институции за социални услуги;
- Регистрация на физически лица, регистрирани по Търговския закон, и на юридически лица, извършващи социални услуги

Изпълнителният директор на АСП координира дейностите по планиране и развитие на социалните услуги и разрешава откриването и закриването на социалните услуги – държавно-делегирана дейност по мотивирано предложение на директора на РДСП. В АСП се разработват методики за предоставяне на социалните услуги и се поддържа регистър на доставчиците на социални услуги. Инспекторатът на АСП извършва контрол на социалните услуги в целия им спектър по видове и доставчици. Чрез Дирекциите „Социално подпомагане” (ДСП) се предоставят и някои социални услуги – например, Личен асистент, Приемна грижа. В агенцията се изготвят и предложения за изменения на нормативни актове.

Агенцията за хората с увреждания (АХУ) е изпълнителна агенция към министъра на труда и социалната политика за изпълнение на държавната политика за интеграция на хората с увреждания. В рамките на дейностите в подкрепа на интеграцията на хората с увреждания, АХУ предоставя възможности за реализация на проектни предложения в подкрепа на хора с увреждания.

Министерството на финансите (МФ) определя разходните стандарти и тавани за финансиране на социалните услуги в страната.

Държавна агенция за закрила на детето. Председателят на ДАЗД е специализиран орган на Министерски съвет за ръководство, координиране и контрол в областта на закрилата на детето. Основните правомощия са свързани с разработване на държавната политика за закрила на детето съвместно с ведомствата, които осъществяват грижите за деца, разработване и контролиране на изпълнението на национални и регионални програми, свързани със закрилата на детето. В ДАЗД се издават лицензи на физически и юридически лица за предоставяне на социални услуги за деца и се организират проверки за спазване правата на детето, контролира стандартите и критериите за качество на социалните услуги за деца и семейства. ДАЗД отговаря и за реформирането на специализираните институции за деца; извършва и супервизия на Отделите за закрила на детето (ОЗД) към ДСП.

Влиянието на националните институции е съществен фактор при определянето на приоритетите на областната стратегия и на общинските политики в съответствие с дългосрочните приоритети, заложи в националната политика, особено що се отнася до деинституционализацията на грижата и услугите за деца. В този контекст балансът/дисбалансът между декларираната политика на национално ниво и реалните политически практики може да окаже позитивно или негативно въздействие върху формирането и изпълнението на областните и общинските политики в сферата на социалните услуги по места. В практически план тези държавни институции се разглеждат и като източник на обобщена статистическа информация за рисковите групи. Същевременно взаимодействието с МТСП и АСП основателно се определя като фактор за гарантиране на устойчивостта на изпълнението на областната стратегия чрез практическите възможности за осигуряване на средства за предоставяне на услуги като държавно-делегирана дейност.

Наред с държавните институции, пряко ангажирани със социалната сфера, планирането на социалните услуги и съпътстващи мерки за социално включване има отношение към министерствата, агенциите и националните институции в „свързаните” сектори – образование, здравеопазване, заетост, жилищна политика и инфраструктура. Тяхното потенциално влияние върху процеса на областно планиране също трябва да бъде разгледано в общия анализ на заинтересованите страни.

С приетите промени през 2010 г. в ЗСП се въвежда изцяло нов подход в развитието на социалните услуги чрез планиране на база анализ на потребностите на различните целеви групи. Условието и редът за планиране, разкриване, закриване и предоставяне на социални услуги се определят с ППЗСП.

Институции на областно ниво

Областен управител. Съгласно Закона за администрацията областният управител е едноличен орган на изпълнителната власт в областта, който осъществява

държавното управление по места и осигурява съответствие между националните и местните интереси при провеждане на регионалната политика.

Функции на областния управител във връзка с планирането, съгл. измененията в ЗСП, 2010 г.:

- Областните управители приемат стратегии за развитие на социалните услуги на областно ниво съгласувано със съответните регионални дирекции за социално подпомагане.

Функции на областния управител във връзка с планирането, съгласно Закона за администрацията и Устройствения правилник на областната администрация:

- Осигурява съответствие между националните и местните интереси, организира разработването и изпълнението на областни стратегии и програми за регионално развитие, осъществява взаимодействие с органите на местното самоуправление и местната администрация.
- Организира разработването на областната стратегия за развитие.
- Внася проекта на областна стратегия за развитие за обсъждане и съгласуване в регионалния съвет за развитие и за приемане от областния съвет за развитие.

В ролята си на пряк представител на изпълнителната власт в областта Областният управител е натоварен с функции по изпълнението на държавната политика на местно ниво, по осигуряването на взаимодействие между местната и държавната власт и със задачите да следи за съответствието на националните и местните интереси в областта. Областна управа е важен фактор при изграждането на местните партньорства. От функционална гледна точка, поради своите функции и роля, Областният управител има потенциал да въздейства за обединяването на усилията на всички „играчи“ в областта (общини, ДСП и други местно-базирани държавни институции, доставчици на услуги). От политическа гледна точка, Областният управител и неговите заместници са пряко зависими от съответните политически партии, които представлява всеки от тях (управляваща партия или коалиция), при това – в значително по-голяма степен, отколкото кметовете и дори – общинските съветници. Затова, при изграждането на местните партньорства е необходимо да се наблюдава влиянието на политическите различия върху отношенията между областната и общинската администрация, както и между другите участници в процеса и да се търсят подходи за осмисляне и договаряне на общите интереси в полза на групите и индивидите в риск, които имат нужда от социални услуги.

Областният съвет за развитие съдейства за провеждане на държавната политика за регионално развитие на територията на областта. Председател на съвета е областният управител, а членове са кметовете на общините в областта, по един представител на общинския съвет на всяка община, делегирани представители на областните структури на представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище. Функции и отговорности:

- Обсъжда и приема областната стратегия за развитие;
- Обсъжда и съгласува инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на дейности в района за целенасочена подкрепа;
- Обсъжда и предлага инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на областната стратегия за развитие, включително за финансиране на общински проекти;
- Съдейства за осигуряване на информация за изпълнението и оценката на областната стратегия за развитие;
- Приема решения за сключване на споразумения за сътрудничество с други области в страната и извън нея за осъществяване на съвместни дейности по регионалното развитие и териториалното сътрудничество;
- Обсъжда и одобрява междинния и окончателния доклад за изпълнението на областната стратегия за развитие по предложение на областния управител. приема областната стратегия по предложение на областния управител.

С решение на Областния съвет за развитие могат да се създават постоянни и временни комисии, консултативни съвети и работни групи.

Областните стратегии за развитие обикновено включват социалната сфера в съдържанието на анализа на социално икономическото състояние, но в широкото разбиране на това понятие, което включва: доходи и жизнен стандарт; работна заплата; жилищна политика; безработица – пазар на труда и политика по заетостта; образование; професионално обучение; здравеопазване; култура и културно наследство. Рядко в стратегиите са включени социалните услуги за различни групи, които традиционно се определят като рискови – деца, хора с увреждания, стари хора.

Както става ясно, основната функция на Областния съвет за развитие е да определя целите и приоритетите за развитието на областта, съгласува и приема областната стратегия и план за развитие, който става част от Регионалния и съответно – Националния план за развитие. Затова Областният съвет за развитие е една от най-значимите заинтересовани страни, тъй като той е в състояние да одобри и приеме вече разработената Областна стратегия за развитие на социалните услуги като секторна политика, допълваща актуализираната Областна стратегия за развитие.

Структури на местната власт

Общи положения съгласно Закона за местното самоуправление и местната администрация. Общината е основната административно-териториална единица, в която се осъществява местното самоуправление. В общините се избират общински съвети и кметове на общини. Общинският съвет е орган на местното самоуправление и се избира от населението на общината. Кметът на общината е орган на изпълнителната власт в общината. Общинската администрация се структурира в дирекции, отдели или сектори.

Местното самоуправление се изразява в правото и реалната възможност на гражданите и избраните от тях органи да решават самостоятелно всички въпроси от местно значение, които законът е предоставил в тяхна компетентност в сферата на:

1. Общинското имущество, общинските предприятия, общинските финанси, данъци и такси, общинската администрация;
2. Устройството и развитието на територията на общината и на населените места в нея;
3. Образованието;
4. Здравеопазването;
5. Културата;
6. Благоустрояването и комуналните дейности;
7. Социалните услуги;
8. Опазването на околната среда и рационалното използване на природните ресурси;
9. Поддържането и опазването на културни, исторически и архитектурни паметници;
10. Развитието на спорта, отдиха и туризма.

Общините могат да се сдружават на доброволен принцип за решаване на общи въпроси и за постигане на цели от взаимен интерес.

Общински съвет. Решението за разкриване на социални услуги се взема от Общинския съвет, като преди това е било разгледано в съответната постоянна комисия и консултирано по въпросите, свързани с финансирането. Предложението може да бъде внесено от кмета или от общинските съветници. Инициативата може да бъде както на кмета и общинската администрация, така и на обществени организации. Промените в ЗСП от 2010 г. регламентират ангажимент на общинските съвети да приемат стратегии и общински планове за развитие на социалните услуги на общинско ниво.

Общинските съвети имат интерес към областното планиране на социални услуги, тъй като те са онова ниво на управлението, което е призвано да представлява интересите на различните групи в обществото и да бъде най-близо до гражданите.

Обществени съвети и комисии на общинско ниво. Пряко или косвено отношение към областното планиране на социалните услуги имат редица съвети и комисии, създавани почти без изключение във всички общини. По-важните от тях са: Общественият съвет по социално подпомагане, Общинската комисия за закрила на детето, Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН). В някои от по-инициативните общини в България се създават и други специализирани неформални структури по специфични проблеми (като комисии за борба с наркотиците, обществени съвети за развитие на ромската общност, младежки комисии, детски / ученически парламент и др.). Съставът на тези обществени съвети и комисии обикновено обхваща представители на основните заинтересовани страни във всяка община – местна администрация, общински съветници, НПО, директори на училища, полиция, бизнес и пр., повечето от които на практика са обхванати чрез контактите с тези организации. Подкрепата на тези комисии е полезна за областното планиране на социалните услуги – поради техните контролни и консултативни функции, влиянието на членовете им за формиране на общественото мнение, а някои от тях разполагат с актуална систематизирана информация за различните групи в риск в дадената община.

Кмет. Развитието на социалните услуги може да се яви като основна част от политическата платформа на кмета на общината. В тези случаи в общинската администрация обикновено се разработват стратегически документи, които отразяват тази политика и период – в рамките на мандата

на кмета на общината. Ясно изразената воля на кмета в тази област подпомага служителите в общинската администрация да структурират работните си задачи по изпълнението на предвидените дейности.

Кметът се явява доставчик на услугите, които не са възложени на външен изпълнител. С измененията в ЗСП от 2010 година, той вече не е работодател на персонала на различните услуги държавно делегирана дейност, а само на ръководителя на тези услуги.

Общинска администрация. Реалната работа по управлението на социалните услуги се извършва от служителите в общинските администрации. В по-малките общини обикновено един служител отговаря за дейностите във всички обществени сектори – социални дейности, образование, здравеопазване, култура. Разкриването на нови социални услуги натоварва допълнително съществуващия персонал на общинските администрации, които поемат административното и финансово управление. В същото време това са хората, които най-добре познават потребностите на рисковите групи и нуждите от нови услуги.

Разкриването на нови услуги в повечето случаи е свързано с разработване на проекти. В структурата на някои общински администрации има отдели, чиято работа е свързана с участието на общината в проекти, в т.ч. и в сферата на социалните услуги, други общини се ориентират към външни консултанти при разработването на проекти.

Териториални структури на МТСП

Регионалната дирекция за социално подпомагане е териториално структурно звено на АСП, базирана в областните градове. РДСП е пряко подчинена на Главна дирекция “Социално подпомагане” в структурата на

специализираната администрация на агенцията.

Функциите на РДСП, свързани с планирането, съгласно Устройствения правилник на АСП са:

1. Провеждат държавната политика в областта на социалното подпомагане, закрилата на детето и рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания на територията на областта;
2. Проучват потребностите на населението в областта от социални помощи и социални услуги;
3. Изготвят становища и правят предложения до изпълнителния директор на АСП за откриване и закриване на социални услуги, когато са делегирани от държавата дейности;
4. Осъществяват сътрудничество с областната и общинската администрация и с неправителствени организации при осъществяването на политиката в областта на социалната защита на рисковите групи в областта;
5. Организируют и провеждат регионални съвещания по въпросите на социалното подпомагане и закрилата на детето.

Изготвянето на бъдещия стратегически документ ще даде възможност за развитие на социалните услуги в областта и намаляване на институционалните грижи, което е в интерес на РДСП като държавна структура с приоритетна функция да работи за деинституционализацията на територията на областта.

Дирекциите “Социално подпомагане” (ДСП) са териториални структури на АСП, базирани в общините. Тенденциите за развитие на тези структури е в посока централизиране и ограничаване на териториалния обхват. Функции на ДСП според Устройствения правилник на АСП, които имат отношение към планирането на услуги:

1. Провеждат държавната политика в областта на социалното подпомагане, закрилата на детето, рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания на територията на съответните общини;
2. Проучват потребностите на населението от социални услуги в съответните общини;
3. Правят предложения до регионални дирекции за социално подпомагане за откриване и закриване на специализирани институции за социални услуги;
4. Оказват методическа помощ и съдействие на общинската администрация при предоставяне на социални услуги в общността и в специализираните институции;
5. Съдействат и сътрудничат на физически и юридически лица, осъществяващи дейности по закрилата на детето и социалните услуги;
6. Осъществяват сътрудничество с общинската администрация и с неправителствени организации при осъществяването на политиката в областта на социалната защита на рисковите групи в съответните общини.

2.2. По данни на ДСП (еднократни помощи и др.), статистика, лични лекари.

2.2.07. Раждания на майки под 18 г. възраст за 2007 г. (брой)	
2.2.08. Раждания на майки под 18 г. възраст за 2008 г. (брой)	
2.2.09. Раждания на майки под 18 г. възраст за 2009 г. (брой)	

3. Детска смъртност (по данни на ГРАО)

3.1.07. Брой починали деца до 1 годишна възраст за 2007 г. (брой)	
3.1.08. Брой починали деца до 1 годишна възраст за 2008 г. (брой)	
3.1.09. Брой починали деца до 1 годишна възраст за 2009 г. (брой)	

3.2.07. Брой починали деца от 1 до 5 годишна възраст за 2007 г. (брой)	
3.2.08. Брой починали деца от 1 до 5 годишна възраст за 2008 г. (брой)	
3.2.09. Брой починали деца от 1 до 5 годишна възраст за 2009 г. (брой)	

4. Аборти по данни на болниците и РЦЗ, др /моля, отбележете източника/

4.07. Регистрирани аборти за 2007 г. (брой)	
4.08. Регистрирани аборти за 2008 г. (брой)	
4.09. Регистрирани аборти за 2009 г. (брой)	

5. Изоставени новородени в родилен дом /по данни на ОЗД и ГРАО/

5.07. Изоставени новородени за 2007 г. (брой)	
5.08. Изоставени новородени за 2008 г. (брой)	
5.09. Изоставени новородени за 2009 г. (брой)	

6. Брой деца по възрастови групи към 31.12.2009 г. (в регистрите на служба ГРАО)

6. Общ брой деца	
6.1. Деца от 0 до 7 г. включително	
6.2. Деца от 8 до 14 г. включително	
6.3. Деца от 15 до 18 г. включително	

7. Брой деца, посещаващи детски и учебни заведения към декември 2009 г. (в документацията на отдел "Образование" на общинската администрация)

7.1. Деца в детски градини /без предучилищни форми/	
7.2. Деца в предучилищни форми на образование/детска градина, училище/	
7.3. Деца в общински и държавни училища /общ брой/	
7.4. Деца в общински и държавни училища / 1- 4 клас/	
7.5. Деца в общински и държавни училища / 5- 8 клас/	
7.6. Деца в общински и държавни училища /9-12 клас/	

Данни за децата в риск

9. Брой деца, които са настанени в специализирани институции (СИ), заведения от интернатен тип и образователни институции през съответната година, по вид на заведението¹ (в документацията на ОЗД, МКБППМН, РИО на МОМН)

9.1.07. Деца, настанени в СПИ, към 31.12. 2007 г.	
9.1.08. Деца, настанени в СПИ през 2008 г.	
9.1.09. Деца, настанени в СПИ през 2009 г.	
9.1.10. Деца, настанени в СПИ през 2010 г.	

9.2.07. Деца, настанени в ПУ, към 31.12. 2007 г.	
9.2.08. Деца, настанени в ПУ през 2008 г.	
9.2.09. Деца, настанени в ПУ през 2009 г.	
9.2.10. Деца, настанени в ПУ през 2010 г.	

9.3.07. Деца, настанени в ПУ с интернат, към 31.12. 2007 г.	
9.3.08. Деца, настанени в ПУ с интернат през 2008 г.	
9.3.09. Деца, настанени в ПУ с интернат през 2009 г.	
9.3.10. Деца, настанени в ПУ с интернат през 2010 г.	

9.4.07. Деца, настанени в ДДЛРГ, към 31.12. 2007 г.	
9.4.08. Деца, настанени в ДДЛРГ през 2008 г.	
9.4.09. Деца, настанени в ДДЛРГ през 2009 г.	
9.4.10. Деца, настанени в ДДЛРГ през 2010 г.	

9.5.07. Деца, настанени в ДМСГД, към 31.12. 2007 г.	
9.5.08. Деца, настанени в ДМСГД през 2008 г.	
9.5.09. Деца, настанени в ДМСГД през 2009 г.	

¹ Деца, за които е издадена заповед или подобен документ за настаняване през съответната година.

9.5.10. Деца, настанени в ДМСГД през 2010 г.	
9.6.07. Деца, настанени в ДДМУИ, към 31.12. 2007 г.	
9.6.08. Деца, настанени в ДДМУИ през 2008 г.	
9.6.09. Деца, настанени в ДДМУИ през 2009 г.	
9.6.10. Деца, настанени в ДДМУИ през 2010 г.	

9.7.07. Деца, настанени във възпитателно училище-интернат, към 31.12. 2007 г.	
9.7.08. Деца, настанени във възпитателно училище-интернат през 2008 г.	
9.7.09. Деца, настанени във възпитателно училище-интернат през 2009 г.	
9.7.10. Деца, настанени във възпитателно училище-интернат през 2010 г.	

9.8.07. Деца, настанени в друго заведение, непосочено тук, към 31.12. 2007 г.	
9.8.08. Деца, настанени в друго заведение, непосочено тук през 2008 г.	
9.8.09. Деца, настанени в друго заведение, непосочено тук през 2009 г.	
9.8.10. Деца, настанени в друго заведение, непосочено тук през 2010 г.	

10. Брой деца, настанени в специализирани институции, по местоположение (административен район) на институцията² (в документацията на ОЗД)

10.1.07. Деца, настанени в СИ в същата община, към 31.12. 2007 г.	
10.1.08. Деца, настанени в СИ в същата община през 2008 г.	
10.1.09. Деца, настанени в СИ в същата община през 2009 г.	
10.1.10. Деца, настанени в СИ в същата община през 2010 г.	

10.2.07. Деца, настанени в СИ в същата област, извън общината, към 31.12. 2007 г.	
10.2.08. Деца, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2008 г.	
10.2.09. Деца, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2009 г.	
10.2.10. Деца, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2010 г.	

10.3.07. Деца, настанени в СИ в друга област, към 31.12. 2007 г.	
10.3.08. Деца, настанени в СИ в друга област през 2008 г.	
10.3.09. Деца, настанени в СИ в друга област през 2009 г.	
10.3.10. Деца, настанени в СИ в друга област през 2010 г.	

11. Брой деца в риск - в документацията на ДСП, ОЗД, МКБППМН; отдел "Образование", РИОКОЗ, РИО на МОМН, ГРАО, Областни съвети по наркотични вещества, РПУ и др.

11.1.07. Деца, отпаднали от училище през учебната 2007–2008 година.	
11.1.08. Деца, отпаднали от училище през учебната 2008–2009 година.	
11.1.09. Деца, отпаднали от училище през първи срок на уч. 2009–2010 г.	

11.2.07. Деца в училищна възраст, необхванати от образователната система, 2007 г.	
11.2.08. Деца в училищна възраст, необхванати от образователната система, 2008 г.	
11.2.09. Деца в училищна възраст, необхванати от образователната система, 2009 г.	

11.3.1.07. Общ брой деца, настанени при близки и роднини, 2007 г. с натрупване от предходни години ³	
11.3.1.08. Общ брой деца, настанени при близки и роднини, 2008 г. с натрупване от предходни години	
11.3.1.09. Общ брой деца, настанени при близки и роднини, 2009 г. с натрупване от предходни години	
11.3.1.10. Общ брой деца, настанени при близки и роднини, 2010 г. с натрупване от предходни години	

11.3.2.07. Брой деца, които са настанени при близки и роднини през 2007 г. ⁴	
11.3.2.08. Брой деца, които са настанени при близки и роднини през 2008 г.	
11.3.2.09. Брой деца, които са настанени при близки и роднини през 2009 г.	
11.3.2.10. Брой деца, които са настанени при близки и роднини през 2010 г. ⁵	

11.4.1.07. Общ брой деца, които ползват услугата приемна грижа, 2007 г.	
11.4.1.08. Общ брой деца, които ползват услугата приемна грижа, 2008 г.	
11.4.1.09. Общ брой деца, които ползват услугата приемна грижа, 2009 г.	

² Деца, за които е издадена заповед или подобен документ за настаняване през съответната година.

³ Общ брой деца, настанени през съответната година при близки и роднини (вкл. кумулативно с предишни години).

⁴ Деца, за които са издадени заповеди за настаняване през съответната година.

⁵ Включете данните към момента на проучването и отбележете месеца.

11.4.1.10. Общ брой деца, които ползват услугата приемна грижа, 2010 г.	
11.4.2.07. Брой деца, настанени в приемни семейства през 2007 г. ⁶	
11.4.2.08. Брой деца, настанени в приемни семейства през 2008 г.	
11.4.2.09. Брой деца, настанени в приемни семейства през 2009 г.	
11.4.2.10. Брой деца, настанени в приемни семейства през 2010 г.	

11.5.07. Осиновени деца, 2007 г.	
11.5.08. Осиновени деца, 2008 г.	
11.5.09. Осиновени деца, 2009 г.	
11.5.10. Осиновени деца, 2010 г.	

11.6.07. Деца, получили полицейска закрила, 2007 г.	
11.6.08. Деца, получили полицейска закрила, 2008 г.	
11.6.09. Деца, получили полицейска закрила, 2009 г.	
11.6.10. Деца, получили полицейска закрила, 2010 г.	

11.7.07. Деца, жертва на насилие, 2007 г.	
11.7.08. Деца, жертва на насилие, 2008 г.	
11.7.09. Деца, жертва на насилие, 2009 г.	
11.7.10. Деца, жертва на насилие, 2010 г.	

11.8.07. Деца, жертва на трафик, 2007 г.	
11.8.08. Деца, жертва на трафик, 2008 г.	
11.8.09. Деца, жертва на трафик, 2009 г.	
11.8.10. Деца, жертва на трафик, 2010 г.	

Деца в риск – данни към 31.12.2009 г.:

11.9. Деца с физически увреждания	
11.11. Деца с множествени увреждания	
11.12. Деца с умствена изостаналост	
11.13. Деца с психични заболявания / разстройства	

11.14. Деца, живеещи на улицата	
11.15. Деца, проституиращи	
11.16. Деца, извършили кражби	
11.17. Деца, извършили насилие	

11.18. Деца на самотни родители, (които получават семейни помощи по чл. 7)	
11.19. Деца в многодетни семейства	
11.20. Деца със зависимости	

Данни за пълнолетното население (от документи на ДБТ, ДСП и др.):

12. Брой пълнолетни лица под линията на бедност – да се включат лица и семейства с достъп до целева помощ - отопление:

12.07. Лица получаващи целеви помощи за отопление сезон 2007-08 г.	
12.08. Лица получаващи целеви помощи за отопление сезон 2008-09 г.	
12.09. Лица получаващи целеви помощи за отопление сезон 2009-10 г.	

13. Брой безработни лица: / по данни на ДБТ/

13.07. Регистрирани безработни лица, към 31.12.2007 г.	
13.08. Регистрирани безработни лица, към 31.12.2008 г.	
13.09. Регистрирани безработни лица, към 31.12.2009 г.	
13.10. Регистрирани безработни лица, към април 2010 г.	

14. Профили на безработните лица към 31.12.2009 г. – рискови групи безработни / по данни на ДБТ/

14.01. Брой безработни лица без, или с по-ниско от основно образование	
14.02. Брой безработни лица с намалена работоспособност	
14.03. Брой безработни младежи от 18 до 29 години	
14.04. Брой безработни лица на възраст над 55 години	
14.05. Брой безработни лица с регистрация над 1 година	

15. Брой пенсионери към 31.12.2009 г. / по данни на НОИ/:

15.01. Пенсионери (общо)	
15.02. Пенсионери с пенсии за стаж и възраст	

⁶ Същата бележка като децата, настанени при близки и роднини.

15.03. Пенсионери с пенсии за инвалидност	
15.04. Пенсионери с пенсии за инвалидност, ненавършили пенсионна възраст	
15.05. Пенсионери със социални пенсии	

16. Пълнолетни лица с увреждания към 31.12.2009 г. / по данни на ТЕЛК, РДСП, сектори ХУСУ/

16.1.09. Лица с физически увреждания	
16.1.2. От тях, лица със сензорни увреждания	
16.2. Лица с множествени увреждания	
16.3. Лица с умствена изостаналост	
16.4. Лица с психични заболявания	

17. Брой лица с увреждания, настанени в специализирани институции

/ по данни на настанителни заповеди в ХУСУ/

17.1.07. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата община, към 31.12. 2007 г.	
17.1.08. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата община през 2008 г.	
17.1.09. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата община през 2009 г.	
17.1.10. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата община през 2010 г.	

17.2.07. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата област, извън общината, към 31.12. 2007 г.	
17.2.08. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2008 г.	
17.2.09. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2009 г.	
17.2.10. Лица с увреждания, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2010 г.	

17.3.07. Лица с увреждания, настанени в СИ в друга област, към 31.12. 2007 г.	
17.3.08. Лица с увреждания, настанени в СИ в друга област през 2008 г.	
17.3.09. Лица с увреждания, настанени в СИ в друга област през 2009 г.	
17.3.10. Лица с увреждания, настанени в СИ в друга област през 2010 г.	

17.4.09. Лица с увреждания, чакащи за настаняване в СИ, 2009 г.	
17.4.10. Лица с увреждания, чакащи за настаняване в СИ, април 2010 г.	

18. Брой лица с увреждания, ползващи социални услуги /по данни на настанителни заповеди в ХУСУ/

18.07. Лица с увреждания, ползващи социални услуги, 2007 г.	
18.08. Лица с увреждания, ползващи социални услуги, 2008 г.	
18.09. Лица с увреждания, ползващи социални услуги, 2009 г.	
18.10. Лица с увреждания, ползващи социални услуги, 2010 г.	

19. Брой лица с психични заболявания, настанени в специализирани институции

/по данни на настанителни заповеди в ХУСУ/

19.1.07. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата община, към 31.12. 2007	
19.1.08. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата община през 2008 г.	
19.1.09. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата община през 2009 г.	
19.1.10. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата община през 2010 г.	

19.2.07. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата област, извън общината, към 31.12. 2007 г.	
19.2.08. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2008 г.	
19.2.09. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2009 г.	
19.2.10. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2010 г.	

19.3.07. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в друга област, към 31.12. 2007 г.	
19.3.08. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в друга област през 2008	
19.3.09. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в друга област през 2009	
19.3.10. Лица с психични заболявания, настанени в СИ в друга област през 2010	

19.4.09. Лица с психични заболявания, чакащи за настаняване в СИ, 2009	
19.4.08. Лица с психични заболявания, чакащи за настаняване в СИ, към април 2010 г.	

20. Брой лица с психични заболявания, ползващи социални услуги /по данни на съдебни власти, РПУ и ДСП/

20.07. Лица с психични заболявания, ползващи социални услуги, 2007 г.	
20.08. Лица с психични заболявания, ползващи социални услуги през 2008 г.	
20.09. Лица с психични заболявания, ползващи социални услуги през 2009 г.	
20.10. Лица с психични заболявания, ползващи социални услуги през 2010 г.	

21. Брой лица и /или семейства в неравностойно положение (към 31.12.2009 г.)*/ по данни на ДСП, кметски наместници, клубове на пенсионера и др./*

21.1. Лица, получаващи месечни социални помощи	
21.2. Сам родител, отглеждащ дете/ деца	
21.3. Многодетни семейства	
21.4. Лица в остра жилищна нужда (картотекирани)	
21.5. Лица в остра жилищна нужда (некартотекирани)	
21.6. Самотно живеещи стари хора	
21.7. Възрастни хора, обект на социално подпомагане – над 65 г.	

22. Стари хора, настанени в специализирани институции (СИ)

22.1.07. Стари хора, настанени в СИ в същата община, към 31.12. 2007 г.	
22.1.08. Стари хора, настанени в СИ в същата община през 2008 г.	
22.1.09. Стари хора, настанени в СИ в същата община през 2009 г.	
22.1.10. Стари хора, настанени в СИ в същата община през 2010 г.	

22.2.07. Стари хора, настанени в СИ в същата област, извън общината, към 31.12. 2007 г.	
22.2.08. Стари хора, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2008 г.	
22.2.09. Стари хора, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2009 г.	
22.2.10. Стари хора, настанени в СИ в същата област, извън общината през 2009 г.	

22.3.09. Стари хора, чакащи за настаняване в СИ, 2009 г.	
22.3.10. Стари хора, чакащи за настаняване в СИ, към април 2010 г.	

23. Брой стари хора, ползващи социални услуги

23.07. Стари хора, ползващи социални услуги, 2007 г.	
23.08. Стари хора, ползващи социални услуги, 2008 г.	
23.09. Стари хора, ползващи социални услуги, 2009 г.	
23.10. Стари хора, ползващи социални услуги, 2010 г.	

24. Образователна степен /за хора на възраст над 20 години/ по данни на НСИ към декември 2009 год.

Брой хора с по-ниско от основно образование	
Брой хора със завършено основно образование	
Брой хора със завършено средно образование	
Брой хора с по-високо от средно образование	

Събрали информацията (имена, фамилия; месторабота, длъжност):

1.
2.
3.

Дата на започване:

Дата на приключване:

Бележки, свързани с процеса на работа (проблеми, затруднения), както и недостатъци и липси в данните и събраната информация:

5.3.2 Приложение В2: Данни за профила на общината

община

област

1. Общи данни⁷ за общината

Община Област:	Данните са от 2009 година ⁸	Данните са от месец 2010 година
Население – общ брой		
Мъже/жени		
Етнически състав на населението По официални данни/преброяване на населението 2001год/		
Етнически състав на население Предполагам брой или % /данни на НПО, неформални лидери и др./		
Ниво на безработица		

2. Населени места: общински център, кметства и прилежащи селища⁷ Посочваме източника, в случай че данните не са взети от статистиката, а от други източници⁸ Посочва се годината / периода, за който се отнасят данните

(източник: кметски наместници, клубове на пенсионера, читалища, училище, социални работници, здравни медиатори и пр.)

Име	Разстояние до общинския център	Население (брой)	Общ брой деца	Брой ученици	Брой деца с увреждания	Брой възрастни хора с увреждания	Брой самотно живеещи стари хора	Кмет /кметски наместник ИЗТОЧНИК
Общински център								
Град								
Село....								

3. **Социални услуги.** Налични социални услуги на територията на общината. Моля, включете също социалните услуги, разкрити по проекти, и тези, които са в процес на изграждане към момента на проучването

Социална услуга, местоположение	Характер и вид - услуга в общността резидентен, мобилен тип, др.	Капацитет: брой места / заетост (реален брой потребители)	Директор (име), брой персонал	Бележки, коментар

4. **Образование** (Данни за учебната 2009 – 2010 г.)

Общ брой ученици (с разбивка по класове/възрастови групи):

Брой училища/брой ученици:

Брой детски градини/брой обхванати деца:

Списък на училища и детски градини в община

№	Име на училището	Местоположение	Вид	брой ученици / брой паралелки (по класове)	Интеграционни мерки и проекти (като ресурсни учители, училищни медиатори, помощник на учителя, други)
	Училища				
	Детски градини				
	Детски ясли				

Коментари:

5. **Здравеопазване** (данни към април 2010 г.)

Болници и здравни заведения на територията на общината

Лични лекари, брой разкрити лекарски практики (заети/незаети), дентална медицина, вкл. разпределение по населени места

Здравно осигуряване – процент неосигурени лица (уточнете месец/година, към който се отнасят данните)

Здравни медиатори – общ брой, разпределение по населени места, от колко време работят

6. **Жилищна среда и инфраструктура**

Характеристика на жилищния проблем – брой хора /семейства с деца с жилищен проблем

Обособени квартали на уязвими етнически малцинства със структурна бедност – разположение в населените места на общината, приблизителен брой жители, състояние на уличната инфраструктура и жилищните условия, електроснабдяване, ВиК, статут (в регулация или извън регулация, собственост на земята и пр.)

7. **Списък на институциите, базирани в общината**

7.1. Държавни институции:

7.2. НПО (име, местоположение, основни дейности):

7.3. Комисии, съвети:

5.3.3 Приложение В3: Карта за персонала в общинска администрация

1. Община
2. Численост на персонала

Общинска администрация Длъжности / година	Към 31.12.2008	Към 31.12.2009	2010, месец април
Брой щатни длъжности			
Общ брой заети длъжности			
• От тях – на пълно работно време			
• От тях – на непълно работно време			
Брой вакантни длъжности, посочете какви			

3. Щатно разписание СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ, 2010, месец април - моля, попълнете отделен ред за всеки човек, който отговаря за социални дейности

Наименование на Дирекция и отдел в общ. адм.	Длъжност	Заета / да/ Незаета /От кога/	Пълно / Непълно работно време (уточнете)	Степен на образование / Получена специалност	Години стаж в по спе- циалност та	Години (месеци) стаж на тази длъж- ност	Преминати квалификационни курсове, Обучения (модули, продължителност)
<i>Извънщатни длъжности</i>							

4. Посочете основните дейности, които се извършват (пример: социално подпомагане, планиране, разкриване, управление на социална услуга, работа по случай, изготвяне на проекти за финансиране на соц. услуги и други)
5. Получават ли служителите методическа помощ – какъв вид (супервизия, консултации и др.), от кого, колко често
6. Има ли система за повишаване квалификацията: курсове за следдипломна квалификация, участие в обучителни програми, други
7. Извършва ли се периодична оценка – атестация на изпълнението на задачите от служителите (от кого, колко често).....
- дата: Изготвил картата:

5.3.4 Приложение В4: Карта за персонала на ДСП

1. Институтция
2. Местоположение. Община.....
- Област.....
- Общини, за които отговаря.....

Адрес	
Телефон	
Факс	
Ел. поща	
Web-site	
Ръководител, Телефон за контакт	

3. Численост на персонала

Длъжности / година	Към 31.12.2008	Към 31.12.2009	2010, месец април
Брой щатни длъжности			
Общ брой заети длъжности			
• От тях – на пълно работно време			
• От тях – на непълно работно време			
Брой вакантни длъжности, посочете какви			

4. Щатно разписание - 2010, месец април - моля, попълнете отделен ред за всеки човек от персонала. (можете да добавите допълнителни редове, колкото е необходимо)

Моля, попълнете отделна таблица за всяка община, обхваната от съответната ДСП, или отбележете изнесените работни места (в колоната длъжност) на всеки съответен служител, като посочите конкретно мястото, където работи – община и населено място.

Длъжност	Заета (да) или Незаета длъжност (не, от кога)	Пълно/ Непълно работно време (уточнете)	Степен на образование / Получена специалност	Години стаж в по специалността	Години (месеци) стаж в соц.подпомагане	Преминати квалификационни курсове, Обучения (модули, продължителност)
Директор						
Отдел ЗД						
Нач.отдел						
Соц.р-к						
психолог						
Отдел СЗ						
Нач.отдел						
Соц.р-к						
Отдел ХУСУ						
Нач.отдел						
Соц.р-к						
Соц.р-к						

5.Извънщатни длъжности (към април 2010), моля, попълнете отделен ред за всеки извънщатна длъжност (Добавете допълнителни редове, колкото е необходимо):

Позиция (моля конкретизирайте списъка)	Заета (да) или Незаета длъжност (не, от кога)	Пълно / Непълно работно време (уточнете)	Степен на образование / Получена специалност	Години стаж в по специалността	Години (месеци) стаж в тази сфера	Преминати квалификационни курсове, Обучения (модули, продължителност)
1 На хонорар						
2 По ОСПОЗ						
3 програми на АХУ						
4.По други програми и проекти (посочете какви)						
5.Други непосочени горе						

6. Получава ли персоналят методическа помощ – какъв вид (супервизия, консултации и др.), от кого, колко често

7. Има ли система за повишаване квалификацията на персонала: курсове за следдипломна квалификация, участие в обучителни програми, други

8. Извършва ли се периодична оценка – атестация на изпълнението на задачите от персонала. (от кого, колко често)

9. Каква част от персонала живее в населеното място. За персонала, живеещ извън населеното място, посочете откъде пътуват /за пътуващите разстоянието да се конкретизира в километри /

10. Друго, което е важно за персонала

дата:

Изготвил картата:

5.3.5 Приложение В5: Карта – описание на социална услуга

1. Име на услугата

2. Адресна информация

	Адрес на услугата	Адрес на офиса на доставчика (ако е различен от адреса на услугата)
Адрес		
Телефон		
Факс		
Ел. поща		
Web-site		
Директор		

3. Вид услуга (услуга в общността/специализирана институция/резидентен тип).....

4. Доставчик на услугата

5. Местоположение на услугата:

област	
община	
населено място	

5.1. Описание на местоположението на услугата в населеното място – къде в населеното място е разположена услугата (център, краен квартал, извън селището), отдалеченост от центъра на селището, описание на района

5.2. Отдалеченост на населеното място, в което е разположена услугата

до областния център /km	
до общинския център/km	
до най-близкия град – за намиращите се в села	

5.3. Вид и честота на транспортните връзки до услугата

• Вътре в населеното място:.....

• Транспортни връзки с други населени места - до общинския център, до областния център:

Вид транспорт	Брой	Честота

6. Година на разкриване на услугата

7. Вид финансиране (държавно делегирана дейност, общински бюджет, по проект, смесено, друго, моля пояснете)

8. Ползватели - за кого е предназначена услугата (моля, опишете профила на целевите ползватели на услугата)

9. Капацитет на услугата

Година	2008	2009	2010

10. Брой ползватели за година

Година	2008		2009		Към април 2010	
пол	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени
Брой						
Общ брой						

Коментари, пояснения:

10.1. Профил на ползвателите за 2009 г.

10.1. Възраст	Общ брой	Мъже	Жени
0-3 год.			
4-7 год.			
8-18 год.			
19-30 год.			
31-60 год.			
Над 61 год.			
Общо			

	10.2. Етнически произход	Брой и/или процент
1	Българи	
2	Роми	
3	Турци	

	10.2. Етнически произход	Брой и/или процент
4	Други	
5	Няма данни	

11. Брой чаканци ползватели (ако е приложимо за съответната услуга)

Година	2008		2009		Към април 2010	
	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени
Брой						
Общ брой						

Коментари, пояснения:

12. От кои населени места са ползвателите на услугата

Година	2008		2009		Към април 2010	
	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени
от общината (брой)						
от областта (брой)						
от други области в страната (брой)						
Общ брой						

Коментари, пояснения:

13. Характеристика и съдържание на услугата – моля, конкретизирайте списъка и изтрийте излишното

- 13.1. Цели
- 13.2. Мисия
- 13.3. Ценности
- 13.4. Услуги/дейности (Моля, конкретизирайте списъка в съответствие със спецификата на услугата)
- консултиране
 - дневна грижа
 - постоянна грижа
 - рехабилитация
 - терапия
 - ориентиране
 - информирание и обучение
 - групов работен
 - работа на терен
 - помощ в домакинството
 - образование/обучение
 - други

14. Персонал - Състояние към края на всяка посочена година

Длъжности / година	Към 31.12.2008	Към 31.12.2009	Към април 2010
Брой щатни длъжности			
Общ брой заети длъжности			
От тях – на пълно работно време			
От тях – на непълно работно време			
Брой вакантни длъжности, посочете какви			

14.1. Щатно разписание - към април 2010 - моля, попълнете отделен ред за всеки човек от персонала. (Можете да добавите допълнителни редове, колкото е необходимо):

Длъжност (моля конкретизирайте списъка, съгласно конкретната услуга)	Заета (да) или Незаета длъжност (не, от кога)	Пълно / непълно работно време (уточнете)	Степен на образование / Получена специалност	Години стаж в по специалността	Години (месеци) стаж в тази услуга	Преминати квалификационни курсове, Обучения (модули, продължителност)
Директор						
Възпитател:						
Психолог						
Соц. работник						

14.2. Извънщатни длъжности - към април 2010 - моля, попълнете отделен ред за всеки извънщатен човек работещ в услугата. (Добавете допълнителни редове, колкото е необходимо):

Позиция (моля конкретизи- райте списъка)	Заета (да) или Незаета длъжност (не, от кога)	Пълно / непълно работно време (уточнете)	Степен на образование / Получена специалност	Години стаж в по спе- циалнос- тта	Години (месеци) стаж в тази услуга	Преминати квалификационни курсове, Обучения (модули, продължителност
1 На хонорар						
2 По ОСПОЗ						
3 Програми на АХУ						
4. Други програми и проекти (посочете)						
5. Други непосочени горе						

14.3. Каква част от персонала живее в населеното място. За персонала, живеещ извън населеното място, посочете откъде пътуват /за пътуващите разстоянието да се конкретизира в километри /

14.4. Получава ли персоналот методическа помощ – какъв вид (супервизия, консултации и др.), от кого, колко често

14.5. Има ли система за повишаване квалификацията на персонала: курсове за следдипломна квалификация, участие в обучителни програми, други

14.6.Взаимодействие на услугата с други организации, институции, структури

15.1. Образователни институции в населеното място, с които социалната услуга взаимодейства (детски градини и училища, други).

Вид образователна институция	Ако няма - посочете място и разстояние до най-близките в километри

15.2. Образование на децата, отглеждани в специализирани институции – Попълва се само от СИ за деца

○ Посещават ли децата масови детски ясли, детска градина в населеното място (моля, заградете верния отговор):

А) Да, посочете брой деца -.....

Б) Не

○ В какво училище учат децата (моля, посочете брой деца, клас):

Име и вид на училището	Брой деца, с разбивка по класове
Масово училище в населеното място	
Помощно училище	
Училище извън населеното място	
Брой осигурени ресурсни учители	
Децата не се обучават	

Коментари, пояснения:

15.3. Здравни и лечебни заведения в населеното място, с които социалната услуга взаимодейства.

Вид здравно заведение	Ако няма - посочете място и разстояние до най-близките в километри
Лични лекари	Ако няма - посочете място и разстояние до най-близките в километри

15. Материална база

16.1. Юридическо състояние на терена и сградата (чия собственост е, срок за ползване)

Теренът е собственост на

Сградата е собственост на

16.2. Обща площ на терена и сградите

Брой сгради, брой помещения

Двор.....

Общо състояние на материалната база

16. Бюджет:

Финансови средства за последната бюджетна година (2009): сума или процент

- от държавния бюджет
- от общинския бюджет
- от проекти.....
- друго.....

17. Участие на услугата в проекти и програми.

Моля попълнете информацията в таблицата по-долу. Можете да копирате таблицата, ако описвате повече и различни проекти.

Моля опишете:	Участие на услугата в текущи конкурси за финансиране	Одобрени проекти
наименование на проекта		
Продължителност, от... до...		
по коя програма се кандидатства		
от кого е финансиран проектът		
кои са партньорите		
какви дейности са планирани /развивани		
колко души от персонала са били включени		
колко души от ползвателите на услугата са били включени		
резултати		

Дата:

Изготвил (изготвили) картата:

5.3.6 Приложение В6: Примерна структура - анализ на ситуацията в община

5.3.7 Приложение В7: Примерна структура на аналитичния доклад в област

Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в Област

Доклад

1. Въведение

Обикновено уводната част на доклада дава кратко описание (1/2 страница) на контекста на анализа, предоставя сбитата информация за целта и предназначението на аналитичния доклад, периода в който е извършено проучването, кои са участниците в проучването и авторите на доклада. Посочва се с кого и как са обсъждани и консултирани основните изводи и препоръки в доклада.

2. Методология

В този раздел се описва накратко методологията на проучването – използвани методи и инструменти за събиране и обработване на информацията, основни етапи и стъпки на проучването, времевата рамка, източниците на информация, процес и ресурси, включени в процеса на събиране на данни и тълкуване/анализиране.

2.1. Цели и обхват на проучването

- Цели и конкретни задачи на проучването на ситуацията в област...
- Обхват на темите на проучването – посочват се основните проблеми, върху които е фокусирано проучването;
- Териториален и времеви обхват.

2.2. Методи за проучването и анализа на ситуацията в област ...

- Кои методи и инструменти са използвани за събиране на информация - статистически данни, информация за състоянието на социо-икономическите сектори, нагласи в обществото и сред рисковите групи.

- Какви източници на информация са ползвани. Представяме кои данни са събирани по общините и кои на областно ниво; как е обобщавана събраната статистическа информация от общините.
- Посочваме прилаганите аналитични методи – за оценка на проблемите в областта; както и за сравнителен анализ на ситуацията в общините на областта.

3. Описание на ситуацията в област

3.1. Обща характеристика на областта

Кратка въвеждаща част с общо описание на областта: географско разположение, територия, административен център, брой общини и брой населени места във всяка община, характерни особености.

3.2. Население – демографска характеристика

Характеристика с представяне на статистически данни, анализ на тенденциите в областта със сравнителна характеристика на общините, сравнение на данните и тенденциите в областта със средните данни за България.

Население:

- Общ брой на населението и тенденции през последните години – изменение към намаляване/ увеличаване, прилики и разлики между общините в областта;
- Съотношение между градското и селското население в областта – сравнителен анализ между общините
- Гъстота на населението – общо за областта и сравнение на гъстотата на населението в отделните общини
- Съотношение между разпределението на населението в отделните общини

Ниво на раждаемост, естествен прираст, смъртност:

- Статистически данни за областта и тенденции
- Сравнителен анализ за състоянието по общини

Възрастова структура:

- Статистически данни и таблици за населението по възрастови групи – обобщени за областта и сравнителна по общини
- Тенденции във възрастовата структура през последните години – към застаряване или подмладяване.
- Анализ и данни за структурата на населението под- във- и над-трудоспособна възраст в областта с разбивка по общини. Данни за дела на детско население, на населението в трудоспособна възраст и анализ на тенденциите от гледна точка на потребностите и териториалния обхват на планираните социални услуги в областта.

Етнически състав на населението:

- Данни за броя, процентен дял на етническите групи - по официалните данни от Преброяването и неофициалните данни по експертна оценка на местните власти и/или местни НПО.
- Характеристика и профил на уязвимите етнически общности, сравнение между положението в различните общини.

Движение на населението

Миграционни процеси, механичен прираст

Изводи за основните демографски проблеми в областта, с подчертаване на тези, които имат пряко отношение към социалната политика и системата на социалните услуги и към потребностите на населението от социални, здравни и др. услуги.

3.3. Икономическо развитие на област ...

При изписването на този раздел могат да се ползват икономическите анализи, включени в Областните стратегии за развитие (2005–2015), които бяха актуализирани през последната година. Те съдържат подробни анализи на икономическото състояние на областта и включените в нейните граници общини. За характеристиката на икономическото развитие на общините могат да се ползват и приетите Общински планове за развитие и други стратегически документи. Дирекции Бюро по труда разполагат с данни и анализи на тенденциите в заетостта и регистрираната безработица.

Макро-икономически показатели:

- Статистически данни, относителни дялове между секторите, брутен вътрешен продукт по икономически сектори. Характеристика на инвестициите, дялове на придобитите дълготрайни материални активи по общини
- Състояние на инфраструктурата. Развитие на транспорта и транспортни връзки. Основни транспортни коридори. Достъпност – общо за областта и положение на отделните общини.

Доходи, заетост и безработица:

- Представяне и анализ на доходите в областта, тенденции в равнището на доходите, структура на общия доход на домакинствата по източници
- Характеристика и динамика на заетостта в областта, със сравнение на тенденциите по общини. Показатели за равнището на регистрираната безработица; тенденции в динамиката на регистрираната безработица. Профил на безработните по възраст, пол, професия, увреждане. Рискови групи безработни.

Изводи за общите тенденции в икономическото развитие и динамиката на областната икономика.

3.4. Здравеопазване

Съществена част от необходимата информация за областта и за общините може да се получи от годишните здравни анализи на РЦЗ. Препоръчително е този раздел в доклада да се разработи от РЦЗ.

- Здравословно състояние на населението. Структура на заболяемостта в областта – характеристики, тенденции в областта и по общини. Равнище на детска смъртност
- Състояние на системата на здравно обслужване и мрежата от лечебни заведения в областта с разбивка по общини – болници, лични лекари, разкрити практики на лични лекари (съотношение заети / незаети лекарски практики); състояние на денталната медицинска помощ, достъп до първична и специализирана лекарска помощ.

Изводи. Характеристика и оценка на достъпа до здравни услуги. Отражение на дефицитите в системата върху рисковите групи и здравните проблеми на хората с увреждания. Оценка на проблемите и потребностите на областта и отделните общини от гледна точка на областната и националната здравна карта, която е в процес на разработване и финализиране през 2010 година.

3.5. Образование

Характеристика на равнището на образованието на населението в областта и в отделните общини:

- Описание на мрежата на образованието по общини в областта – брой и териториално разпределение на училища, детски градини, висши учебни заведения. Защитени и средищни училища. Помощни училища.
- Данни и анализ на проблемите в образованието на областно ниво и по общини: Данни за нивото на училищна посещаемост, ниво на отпадане, брой/процент необхванати в училище деца; обхващане в предучилищно образование – детски градини, подготвителни класове.

3.6. Жилищни условия

Характеристика на жилищните проблеми на населението (вкл. данни за семействата / хората без жилище) Характеристика на жилищната политика на общините, вкл. инициативи и проекти за изграждане на социални жилища.

- Общо състояние на жилищния фонд на територията на областта и по общини. Брой и разпределение на жилищата (по данни на НСИ).
- Обособени квартали на уязвими етнически малцинства със структурна бедност – разположение в населените места на общината, приблизителен брой жители, състояние на уличната инфраструктура и жилищните условия, електрооснабдяване, ВиК, статут (в регулация или извън регулация, собственост на земята и пр.).

4. Анализ на групите в риск в област ...

4.1. Фактори, които пораждат риск за различни групи от населението

Определяне и характеристика на основните фактори, които които препятстват социалната интеграция и формират рискови групи, нуждаещи се от социални услуги. Подходи за определяне на рисковите групи.

4.2. Характеристика на рисковите групи в област...

В резултат от анализа на рисковите фактори се идентифицират ключови рискови групи, които да бъдат обхванати в Областната стратегия. Рисковите групи са анализирани в контекста на планирането на социалните услуги, които се отнасят до: индивиди, групи, общности.

В този раздел се включва подробен „списък“ на рисковите групи и подгрупи с количествени данни за всяка рискова група или подгрупа (за областта и по общини), характеристика на проблемите и потребностите, териториално „разпределение“ по общини и типове населени места.

5. Оценка на социалните услуги в област ...

Целта на анализа на социалните услуги е да се оценят възможностите на наличните ресурси за предотвратяване на рисковете и тяхното преодоляване.

Описание на услугите, групирани по видове и по общини, като се обръща специално внимание и на разпределението им на територията на областта:

- Специализирани институции
- Услуги в общността
- Наличие и характеристика на общи мерки и политики за социално включване

Идентифициране на дефицити и липси от услуги.

6. Оценка на ресурсите за развитие на социални услуги в област .

6.1. Анализ на човешките ресурси за предоставяне на услуги

- Персонал за управление на социалната сфера – общини и ДСП
- Персонал за предоставяне на социални услуги

6.2. Финансов анализ на дейностите на общините в област...

6.3. Финансово-счетоводен анализ на дейностите на общините в област...

7. Заключение и препоръки

7.1. Основни изводи от ситуационния анализ и оценката на потребностите

7.2. Изводи за наличните социални услуги

Общи изводи за състоянието на социалните услуги в област... по отношение на:

- Териториално разпределение между общините в областта
- Съотношение между услугите в общността и специализирани институции
- Съотношение между услугите в семейна среда и резидентната грижа
- Степен на развитие на услугите за превенция на риска от социално изключване
- Характеристика на спектъра / многообразието на видовете услуги
- Достъпност на услугите
- Обхват на услугите, предоставяни от външните доставчици
- Изводи по други теми, според спецификата на областта....

Общи изводи за услугите за деца:

- Степен на развитие на услугите в общността, превенция
- Оценка на покритието на целевите групи от наличните услуги – съотношение между отделните общини
- Изводи за специализираните институции за деца
- Заключение за качеството на услугите за деца и съответствие с реалните потребности
- Идентифицирани дефицити / липси на услуги

Изводи за услугите за възрастни и стари хора:

8. Препоръки

Общи препоръки към Областната стратегия за развитие на социалните услуги в област....

Конкретни препоръки за развитието на услугите:

- За деца и семейства с деца в риск;
- За пълнолетни лица и хора с увреждания
- За стари хора

9. Приложения

5.3.8 Приложение В8: Примерен дневен ред за обсъждане на аналитичен доклад

Основни стъпки при провеждането на работни срещи за представяне и съгласуване на аналитичния доклад:

- Представяне на участниците и целите на срещата;
- Презентация на доклада (например с Power Point или друг подходящ и лесно разбираем начин);
- Време за „въпроси и отговори” - в тази част от срещата участниците имат възможност да задават въпроси за изясняване на представените заключения от доклада. Областният оперативен екип има за задача да осигури възможност на всеки да сподели мнението си и да отговори на поставените въпроси
- Получаване на съгласие от всички за направените изводи и препоръки - участващите заинтересовани страни трябва да постигнат съгласие относно основните изводи и препоръки, отразени в доклада.
- Мнения се документират във финалната версия на доклада и са основата за следващия етап на планиране - извеждане на основните рискови групи и приоритетните направления в областната стратегия за развитие на социалните услуги.

Други дейности, имащи отношение към срещите

- Изработване на програма за срещата и разпращане до заинтересованите страни; разпращане на доклада до заинтересованите страни;
- Определяне на време и място за провеждане на срещата;
- Осигуряване на необходимите технически средства (мулти-медия, стена за прожектиране и подобни; софтуер за презентация - Microsoft Power Point);
- Изработване на презентация;
- Определяне на фасилитатор и/или презентатор за срещата
- Провеждане на срещата;
- Документиране на резултата от срещата и отразяване на финалните промени в доклада

5.4 Документи, включени само в електронен вариант

5.4.1 Стратегически документи и аналитични разработки

- ✓ Приложение С1: Национална стратегия за детето 2008 -2018
- ✓ Приложение С2: Минимален пакет за достъп до социални услуги
- ✓ Приложение С3: Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Видин (2010 – 2015)
- ✓ Приложение С4: Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Русе (2010 – 2015)
- ✓ Приложение С5: Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Перник (2010 – 2015)
- ✓ Приложение С6: Промени в ППЗСП
- ✓ Приложение С7: Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (2010 – 2015)

5.4.2 Образци и инструменти за ползване при областното планиране

- ✓ Приложение D1: Таблица за обобщаване на статистическите данни от общините в областта
- ✓ Приложение D2: Обобщена таблица за социалните услуги в областта